

Akademien för Utbildning, Kultur och Kommunikation

Lärares uppfattningar om elevers delaktighet i
den anpassade grundskolan
En intervjustudie

Åsa Hellberg & Josefin Hjerpe

Självständigt arbete i specialpedagogik

-speciallärare

Avancerad nivå

15 högskolepoäng

Vårterminen 2023

Handledare: Christa Roux Sparreskog

Examinator: Tina Hellblom-Thibblin

Sammanfattning

Mälardalens Universitet

Akademin för utbildning, kultur och kommunikation

SQA137, Självständigt arbete i specialpedagogik-speciallärare med specialisering mot utvecklingsstörning, 15 hp SQA137,

---

Författare: Åsa Hellberg och Josefin Hjerpe

Titel: Lärares uppfattningar om elevers delaktighet i den anpassade grundskolan

-En intervjustudie

Termin och år: Vårterminen 2023   Antal sidor: 55

Sammanfattning

Elevers rätt till delaktighet finns beskrivet i flera av skolans styrdokument. Lärares syn och tolkning av hur delaktighet och inkludering ska fungera i skolans dagliga arbete skiljer sig åt. Nilholm och Göransson (2014) menar att inkludering visserligen är att undvika särlösningar utanför klassrummet men att det då finns risk att helheten missas. Szönyi och Söderqvist Dunkers (2018) ser det som ett problem att det inte finns en gemensam definition vad som menas med delaktighet.

I den här studien intervjuas tio lärare som undervisar i den anpassade grundskolan om deras syn på god undervisning, elevers delaktighet och inkludering. Syftet med studien är att ta reda på hur några lärare ser på delaktighet och hur de ser att eleverna är delaktiga. Denna studie har en kvalitativ forskningsansats med semistrukturerade intervjuer. Dessa intervjuer har sedan analyserats utifrån det sociokulturella perspektivet och ekologiska systemteoretiska systemet. Några av de resultat som studien visat är att lärares syn på delaktighet skiljer sig åt och att synen på en skola för alla är olika. Flera av lärarna lyfter svårigheterna med att veta om eleverna är

delaktiga då de saknar ett talat språk eller på annat sätt har svårt att kommunicera med varandra. Shier (2001) belyser vikten att eleverna hela tiden känner att de har personer runt sig som är lyhörda på vad de vill förmedla och ger förutsättning att kommunikation kan ske.

Nyckelord

Anpassad grundskola, delaktighet, inkludering och lärare

Tack...

Vi vill börja med att tacka vår handledare Christa Roux Sparreskog för all stöttning och goda råd under arbetets gång.

Sedan vill vi skicka ett stort tack till alla lärare som medverkade i våra intervjuer för alla kloka tankar och arbetssätt som gör att vi blir stolta att tillhöra samma yrkeskår som er.

Redan under utbildningen första dag möttes vi författare till denna uppsats och förstod snabbt att vi delade värdegrund och förhållningssätt. Vi har genom dessa tre år varit varandras parhäst genom gemensamma arbeten eller bara stöttat varandra. De sista månaderna har vi jobbat hårt för att sammanställa denna studie. Vi vill tacka varandra för ett bra samarbete.

Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer som i flera månader stått ut med hur vi har stött och blött våra tankar där vi stundtals bara talat om delaktighet och inkludering.

Tack alla för att ni hjälpt oss sista biten in i mål till vår dröm att bli utbildade speciallärare.

Åsa och Josefin

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
1.1 Syfte.....	7
1.2 Frågeställningar.....	8
1.3 Vår förförståelse.....	8
1.4 Avgränsningar.....	8
2 Bakgrund	8
2.1 Centrala begrepp.....	8
2.1.1 Vad anpassad grundskola är och vilka som får gå där.....	9
2.1.2 Vad som menas med intellektuell funktionsnedsättning.....	9
2.1.3 Vad som menas med flerfunktionsnedsättning.....	10
2.1.4 Den anpassade grundskolans styrdokument.....	11
2.1.5 Historisk tillbakablick på svensk undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning.....	12
2.1.6 Vad är inkluderad undervisning.....	13
2.1.7 Vad är delaktighet.....	16
3 Tidigare forskning	17
3.1 Hur skapar skolan integrering och inte segregering.....	17
3.2 Forskningens syn på inkludering.....	19
3.3 Hur forskningen ser på elevernas delaktighet.....	19
4 Teoretiska utgångspunkter	21
4.1 Ekologisk systemteori.....	21
4.2 Sociokulturellt perspektiv.....	22
5 Metod	23
5.1 Metodval.....	23
5.2 Datainsamlingsmetod.....	24
5.3 Urval.....	24
5.4 Genomförande.....	25
5.5 Dataanalys.....	25
5.6 Studiens tillförlitlighet.....	26

5.7 Etiska överväganden.....	26
5.8 Arbetsfördelning.....	27
6 Resultat.....	28
6.1 Lärares syn på god undervisning.....	28
6.2 Lärares syn på delaktighet.....	29
6.3 Hur lärare tror att en inkluderande undervisning skulle se ut.....	34
6.4 Teoretisk analys av resultatet.....	38
6.4.1 Teoretisk analys utifrån skologisk systemteori.....	38
6.4.2 Teoretisk analys utifrån sociokulturellt perspektiv.....	38
7 Diskussion.....	39
7.1 Resultatdiskussion.....	39
7.1.1 Lärares syn på undervisning.....	39
7.1.2 Lärares syn på elevers delaktighet.....	42
7.1.3 Lärares syn på en gemensam skola.....	43
7.2 Metoddiskussion.....	45
7.3 Avslutande reflektion.....	46
7.4 Förslag på vidare forskning.....	47
Referenslista.....	48
Bilagor.....	52
Bilaga 1 Missivbrev.....	52
Bilaga 2 Intervjuguide.....	53
Bilaga 3 Samtyckesblankett.....	54
Bilaga 4 Tabell 1, Översikt över lärarna.....	55

1 Inledning

Under vår speciallärarutbildning har vi läst och diskuterat inkluderad undervisning vid många olika tillfällen. Vi är oroadade att inte alla elever är inräknade i denna diskussion och tror att anpassningen till en bra undervisningssituation i den ordinarie klassrumsmiljön runt många elever i den anpassade grundskolan skulle bli för omfattande, där risken blir att eleven ändå blir segregerad. Mitchell (2021) menar att grundtolkningen av begreppet inkludering är att undervisa elever i behov av särskilt stöd i ordinarie undervisningsmiljö. Men inkluderingen handlar inte enbart om placeringen av eleven utan skolan behöver se över helheten runt eleven där även läroplan, undervisningsnivåer, bedömningstekniken och tillgängligheten ska anpassas.

Vi tror att lärares utbildningsnivå kan påverka vilken grad av delaktighet som eleverna ges. Vi upplever att det finns en brist i den specialpedagogiska kompetensen bland lärare generellt. Vilket stärks av Florian och Black-Hawkins (2011) skriver att lärare som undervisar elever där särskilda eller ytterligare utbildningsbehov finns kan få problem då lärare inte utbildats i att tillhandahålla den specialundervisningen. Nilholm och Göransson (2014) menar att redan under 1980-talet börjades det tala om inkludering där skolans syn från att eleven behövde anpassa sig till skolan till det motsatta där undervisningen behövde anpassa sig efter elevens individuella behov. Istället för att se elevernas olikheter som en belastning kan de istället ses som en tillgång.

Elever i den anpassade grundskolan saknar eller har begränsat talat språk och i vissa fall har de motoriska begränsningar som gör att även kroppsspråket är begränsat. Om dessa elever som har svårt att förmedla sina åsikter och känslor i den lilla gruppen ska vistas i större grupper tillsammans med andra elever i grundskolan, vad händer då? Målet enligt oss är att sträva efter att alla elever ska få känna sig inkluderade något som den anpassade grundskolan erbjuder elever. I denna uppsats vill vi veta om denna bild delas av flera.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att få fördjupad kunskap om hur några lärare i den anpassade grundskolan arbetar för att göra eleverna delaktiga. Dessutom ta reda på deras syn på inkluderad undervisning.

1.2 Frågeställningar

- Hur säger sig några lärare i den anpassade grundskolan se att eleverna är delaktiga?
- Hur beskriver några lärare sig arbeta för att elever i den anpassade grundskolan ska känna sig delaktiga?
- Hur ser några lärare på inkluderad undervisning?

1.3 Vår förförståelse

Vi har båda tidigare studerat till lärare som lett oss till att vilja vidareutbilda oss till speciallärare. Vi har studerat till speciallärare med inriktning utvecklingsstörning.

Vår förförståelse grundar sig på arbete inom förskola och skola. Vi har också båda jobbat som assistenter och ledsagare inom den anpassade grundskolan och inom funktionsstöd. Vidare har vi båda också arbetat som klasslärare inom den anpassade grundskolan där vi undervisat elever som läst inom ämnesområden. Med vår arbetslivserfarenhet anser vi oss ha stor inblick i hur den anpassade grundskolans värld fungerar och även vara väl insatta i informanternas arbetssituation.

1.4 Avgränsningar

I denna studie ligger fokus på lärare som arbetar med elever i den anpassade grundskolan. Vi diskuterar också den anpassade grundskolans samverkan med grundskolan men vårt utgångsläge ligger i den anpassade grundskolan.

2 Bakgrund

2.1 Centrala begrepp

I följande kapitel ges information om de olika begreppen vi valt att ha som grund i vår uppsats. Här ges också bakgrundsinformation för att underlätta förståelsen av uppsatsen innehåll. Kommande rubriker är: *Vad anpassad grundskola är och vilka som*

får gå där, vad som menas med intellektuell funktionsnedsättning, Vad som menas med flerfunktionsnedsättning, den anpassade grundskolans styrdokument, historisk tillbakablick på svensk undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, vad är inkluderad undervisning och vad är delaktighet.

2.1.1 Vad anpassad grundskola är och vilka som får gå där

För att en elev ska genomföra sin utbildning i den *anpassade grundskolan* behöver hemkommunen påbörja en utredning för att se om eleven uppnår kriterierna. Initiativet behöver komma från vårdnadshavarna eller elevens aktuella skola eller förskola och placeringen måste godkännas av alla vårdnadshavare. För att tillhöra den anpassade grundskolans målgrupp behöver eleven ha en intellektuell funktionsnedsättning eller bestående hjärnskada och ska dessutom inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav. Eleven har rätt att under hela grundskoletiden kunna gå tillbaka till ordinarie grundskola. I den anpassade grundskolan kan eleverna läsa två olika inriktningar. Antingen så läser eleverna ämnen precis som i grundskolan men kursplanerna är då anpassade efter den anpassade grundskolans elever och skiljer sig därför något främst i de teoretiska delarna. Elever som inte kunskapsmässigt når upp att kunna läsa ämnen läser i stället ämnesområden som är uppdelade i fem block. Om skolan anser att en elev kunskapsmässigt kan läsa en eller flera ämnen kan detta beslutas av rektor. Kursplanen är uppbyggd av syfte, centralt innehåll och kunskapskrav (Skolverket, 2019).

2.1.2 Vad som menas med intellektuell funktionsnedsättning

Vad som innebär att ha en *intellektuell funktionsnedsättning* skiljer sig mellan vilken kultur individen tillhör. En övergripande gemensam syn är att individen har nedsättning i intelligensen kombinerat med svårigheter att klara ett självständigt vardagsliv. Det är viktigt att ställa individen i förhållande till omvärlden för att tydligt se vad som är individens begränsningar eller samhällets otillgänglighet. Vad som sedan blir skillnaderna är hur kulturen bemöter funktionsnedsättningen och på vilket sätt de skiljs ut som en grupp genom att diagnostisera, klassificera och planera stödåtgärder (Söderman, 2019).

Genom att diagnostisera kan samhället urskilja de individer som har rätt till stödåtgärder såsom LSS eller placering i den anpassade grundskolan, dessutom få en uppfattning hur många som har behov av extra stöd. Här graderar man graden av svårigheter i en internationell gradering (ICD11 och DSM-5) i svår-medelsvår-lindrig funktionsnedsättning. Individen har efter mätningar ett IQ under 70 och nedsättningen har skett före 16 års ålder. Det IQ som man mäter under tester ses som oföränderliga vilket innebär att förmågan att lösa olika problem förändras inte även efter stöttning av olika insatser. Det är svårt att planera insatser då intelligens och hur man klarar sin vardag inte har större samband. Om man i stället lägger fokuset på individens adaptiva förmåga där personer som känner individen, följer personen i sin vardag och bedömer vardags fungerandet tillsammans med individen själv blir bilden mer rättvis. Ur detta synsätt är inte diagnosen en del av personligheten utan istället en anledning till att svårigheter uppstår i mötet med samhället som inte är anpassat efter individuella behov (Söderman, 2019).

2.1.3 Vad som menas med flerfunktionsnedsättning

De personer som har en kombination av flera olika funktionsnedsättningar som gör att deras vardagliga fungerande begränsas kallas för att ha *flerfunktionsnedsättning* (Söderman, 2019). Det kan handla om att en person har till exempel nedsatt hörsel och syn. Att ha flerfunktionsnedsättning är ingen diagnos utan är en samvariation av flera funktionsnedsättningar. Det är vanligt att personer som har flerfunktionsnedsättningar också har medicinska svårigheter som till exempel epilepsi eller andningssvårigheter. Gruppen personer som har flerfunktionsnedsättning är mycket heterogen, gemensamt för de flesta är att de behöver mycket stöd och hjälp från vårdare eller anhöriga, för att få sina grundläggande behov tillgodosedda i nästan allt som sker i deras vardag. Stöd för personer med flerfunktionsnedsättning ges från framförallt habiliteringsverksamhet eller LSS-verksamhet. Det är länsöverskridande specialverksamheter för barn och vuxna som ger stöd, råd, utbildning, handledning och behandling på en tvärprofessionell nivå. Personlig assistans är ett stöd eller insats som används i Sverige och som ska ge möjlighet för personer med flerfunktionsnedsättning att delta i det svenska samhället på samma villkor som alla andra. Habiliteringens insatser ska bidra till en god livskvalité, ett fungerande vardagsliv samt ett ökat deltagande i samhället. Stödet ska bidra till ökad tillgänglighet och valfrihet. (Söderman, 2019). Kittelsaa (2014) menar att människor i de

nordiska länderna som definierar sig med en intellektuell funktionsnedsättning har rättigheter enligt konventioner och lagar för att delta i samhället. Författaren skriver att offentliga tjänster organiseras för att ge personer med intellektuell funktionsnedsättning nödvändigt stöd för att delta i samhället och för att förhindra uteslutning och diskriminering.

2.2 Den anpassade grundskolans styrdokument

Elever som genomför sin utbildning inom den *anpassade grundskolan* har samma skolplikt och rättigheter som alla barn i Sverige. Den skollag som träder i kraft 2023-07-02 menar att den anpassade grundskolan ska ge elever med intellektuell funktionsnedsättning en för dem anpassad utbildning som ger kunskaper och värden och utvecklar elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling, förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning (SFS, 2010:800, 10 kap. 2§).

Läroplanerna

I både *Läroplanen* för grundsärskolan och *Läroplanen* för grundskolan (Skolverket, 2022) står det bland annat att skolväsendet vilar på demokratisk grund. Skolan ska förmedla de värden som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barns rättigheter. Utbildningen ska utgå från det som bedöms vara barnets bästa, en av skolans uppgifter är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet. Vidare står att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Skollagen

I *skollagen* står att alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till utbildning i allmän skola. I huvudsak har alla barn som är bosatta i Sverige skolplikt. Utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (Skollagen, 2010:800).

Från 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige framhåller barns rättigheter visar tydligt att beslut som tas runt ett barn skall utgå ifrån det som ses som det bästa för individen. Barn har rätt utifrån sin ålder och mognad få sin röst hörd för att påverka sin situation. Konventionen belyser starkt att barn med funktionshinder har rätt till fullständigt liv och aktivt kunna delta i samhället (UNICEF, 2018).

Även Salamanca deklARATIONEN (Unesco, 2006) är något som Sverige måste följa. Alla barn har rätt att få en utbildning som är anpassad efter dess behov. Barnet ska stå i centrum i planeringen av utbildningen där behoven, egenskaper och inlärningsbehov individanpassas. Skolan ska i sin integrering bekämpa diskriminerande attityder med en välkomnande miljö för att ge en god undervisning till alla. Vidare ska regeringarna jobba för att skapa en integrerad undervisning där alla ska undervisas tillsammans om inte undervisningen av tvingande skäl behöver ske på något annat sätt.

2.3 Historisk tillbakablick på svensk undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning

Ineland m.fl., (2019) menar att den anpassade grundskolan idag är en rättighet för barn med intellektuell funktionsnedsättning men det finns en lång historia till där vi står idag. Ahlberg (2017) skriver att år 1842 beslutades att varje socken i Sverige skulle upprätta en folkskola där alla barn skulle få rätt till undervisning. Redan här diskuterades att det fanns elever som hade svårigheter att passa in i skolans värld och tillgodose sig kunskapen. Det talades i termer om elever som hade erforderlig fattningsförmåga, var fattiga eller vanartiga. Dessa elever bemöttes genom att sänka kraven men att de undervisades fortfarande i samma klassrum som övriga elever.

Vidare skriver Ineland m.fl. (2019) att under 1900-talets första hälft hamnade fokuset på det avvikande hos eleven och de benämndes som sinnesslöa. De svagbegåvade skiljdes ut genom intelligenstest och argumenterades genom att hävda att detta var för deras bästa. Ahlberg (2017) hävdar att dessa elevers situation i klassrummet ansågs varken gynnar eleven själv eller övriga elever. Därför upprättades hjälp eller stödklasser som under 1940-talet byggdes ut med olika grupperingar efter typ av funktionsnedsättning.

Efter kriget introducerades enhetsskolor i Sverige. Skolan och klassrummet skulle ses som ett

miniatyrsamhälle där variation måste få förekomma men att detta inte innebar att alla var välkomna. Personer med intellektuell funktionsnedsättning erbjöds inte undervisning förrän 1944 till en början endast de bildningsbara men bara några år senare erbjöds även de obildbara undervisning. Nu börjar en mer pedagogisk syn ta form där de slitna instruktionerna ses över och ifrågasätts. Under 1960-talet ifrågasätts specialskolor ur en ekonomiskt och ideologiskt syn och samhället vill istället att alla ska få sin undervisning i vanliga grundskoleklasser. Detta är ett begynnande försök till integrering men synen är att elevens svårigheter ska anpassa sig till den rådande undervisningen. Efter att en ny lag börjat gälla ökar integreringen under 1970-talet men ganska snart börjar detta ifrågasättas. Det visade sig att detta arbetssätt inte ökade kontakten mellan de båda elevgrupperna. Dessutom styrdes grundskolan av kommunen medan särskolan av landstinget vilket försvårade arbetet. I den nya skollagen som kom på 1980-talet beslutades att även särskolan (nuvarande anpassad grundskola) skulle ligga under kommunen styrning men tog det in på 1990-talet innan särskolan på organisatoriskt plan var en del av kommunala skolan. Nu dyker nya diskussioner upp om hur integreringen i särskolan såg ut, bland annat finns brister hur begreppet integrering felaktigt används. Det är skolan och undervisningen som ska anpassa sig efter eleven och inte tvärtom.

2.4 Vad är inkluderad undervisning

Haug (1998) säger att tolkningen av begreppet *inkludering* är oerhört brett och öppet. Genom att använda begreppen segregering respektive inkluderande integrering för att beskriva skolsituationen hittas nyanser som inte framträder när vi bara talar om integrering. Nilholm och Göransson (2014) hävdar att många antagligen ser inkludering handlar om att undvika särlösningar utanför klassrummet även om detta visserligen är inkludering så är risken att helheten missas. Synen behöver breddas genom att hitta en gemensamhet och lösning som passar alla elever i skolan och i klassrummet. Författarna menar att det finns mycket litteratur som handlar om hur lärare kan göra elever mer inkluderande men det saknas studier som visar sambandet mellan inkludering och åtgärder på skol- och klassrumsnivå. Rutinen i Sverige är att skriva individuella utvecklingsplaner och i vissa fall åtgärdsprogram på eleverna men inte i samma utsträckning på skolor eller klassrummets miljö. Hur detta skulle se ut är inte forskarna överens om där vissa inte ens funderar på vilken gemenskap skolan bör erbjuda eleverna.

Runström Nilsson (2019) skriver att eleverna ska inte bara ta till sig kunskapen som läraren på olika sätt förmedlar under lektionstid utan stor del av en skoldag handlar om elevernas förhållande till skolans normsystem eller den tysta kunskapen. Det kan vara hur eleven påbörjar/avsluta aktiviteter, göra uppgifter de anser ointressant, förhålla sig till och kunna bortse från att andra elever runt sig som kan upplevas störande eller förhålla sig till uppsatta regler. Normsystemet är också elevens syn på sig själv och de andra i klassrummet eller omvärlden i stort. Det är viktigt att skolan är medveten om detta och arbetar för att minska dessa problem. Skolan behöver acceptera olikheter och samarbeta för att hjälpa eleverna att klara sin skoldag trots eventuella hinder. God lärande miljö är både skolans fysiska miljö och skolans attityd till elevernas olikheter.

Szönyi och Söderqvist (2021) ser att miljön ska inte bara materiellt vara anpassad utan skolan måste också skapa arenor där eleverna spontant kan mötas. Då alla fungerar olika måste skolan se till att den miljön ska vara uppbyggd så att alla förstår innehåll och syfte i upprättandet samt att alla ska få komma till tals. Skolans oskrivna regler och koder ska ordentligt vara uppsatta och miljön ska förstärkas så att alla kan ta den till sig. Det ska hela tiden finnas närvarande vuxna som kan guida och stötta eleverna i det sociala spelet. För att delaktighet ska vara möjlig krävs att eleven ingår i ett sammanhang, där alla deltagare är villiga och positiva i samarbete. Ingen ska känna att de är påtvingade umgänge. Om skolans personal går in och styr i kamratkulturen kan det bli motsatt effekt. Däremot kan skolan jobba förebyggande med kamratskap och acceptans. Om en elev upprepade gånger upplever att denne inte accepteras eller bjuds in i gemenskapen är risken att denne efter ett tag slutar att försöka ta plats. Eleven behöver erbjudas tid och information för att kunna välja eller välja bort, även om eleverna kan upplevas oengagerade kanske det inte är elevernas syn på situationen. Eftersom personer med olika funktionsnedsättningar ofta omringas av många vuxna så som assistenter kan elevens erbjudande om påverkan minska. Det är viktigt att vuxenstödet ibland backar så att eleven får sin röst och åsikter hörda.

För att avgöra om en verksamhet är inkluderande är det viktigt att kartlägga elevers syn på sin situation. Det hävdar att det lätt kan göras genom intervjuer och enkäter med eleverna som sedan kompletteras med strukturerade observationer där det är viktigt att alla elever kommer till tals. På detta sätt får skolan veta om eleverna känner sig socialt, demokratiskt och pedagogiskt

delaktiga. En lyckad inkluderad undervisning är en miljö där alla är välkomna oavsett individuella egenskaper där inga segregerade lösningar finns. Elevernas olikheter ses som en tillgång och det satsas mycket att få en gemenskap i systemet där alla känner sig delaktiga socialt men också pedagogiskt (Nilholm & Göransson, 2014).

Haug (1998) hävdar att alla elever ska gå i skolan men för den delen behöver det inte se lika ut för alla elever, det finns stort utrymme till individanpassning. Det centrala är att hitta den optimala lösningen för varje elev. Runström Nilsson, 2019 säger att en förutsättning för en god undervisning är att skolan tillåter olikheter och att det sker en dialog mellan skolans olika yrkesgrupper och eleverna själva, för att hitta alla elevers individuella behov. Mitchell (2021) och Nilholm och Göransson (2014) hävdar att diskussionen om inkludering som att bara flytta funktionsnedsatta elever till det vanliga klassrummet är en missuppfattning av begreppet. Nilholm och Göransson (2014) menar också att det är meningslöst att ställa sig frågan om inkludering är bra eller vilka effekter inkludering har eftersom det handlar om delaktigheten hos elever. Däremot är det mer relevant att fråga sig om ett arbetssätt är inkluderande. Det finns anledning att ställa sig skeptisk till att framställa riktlinjer till hur skolan skall arbeta för att bli mer inkluderande. Dels finns för lite vetenskapliga studier hur detta förändringsarbete ska se ut dessutom uppstår problem att sammanföra olika arbetssätt till en helhet då de olika verksamheterna har olika kulturer och förutsättningar. Vad som fungerar i en miljö är inte säkert att det automatiskt kan föras över till en annan verksamhet de kan i värsta fall ge motsatt effekt. Mer vinning finns i att istället inspireras av miljöer och utgå från förutsättningarna i sin egen miljö.

Mitchell (2021) talar om vikten att titta på vad som är det bästa för eleven här och nu vad som ger bäst livskvalité. Även om författaren anser inkludering oftast är det bästa alternativet så finns det undantag. Rätty m.fl. (2016) skriver att det finns många förespråkare av den inkluderande undervisningen men att det dock finns en motsättning mellan forskare och praktiker. Lärare kan känna sig osäkra på om de kan erbjuda en helt inkluderande undervisning och att de säger sig sakna specialiserade kunskaper och färdigheter för att kunna möta olika elever.

Sverige är förespråkare till den inkluderade undervisningen internationellt efter 1970-talets normalitet arbete men många speciellt nordamerikanska röster frågar sig varför inte Sverige

kommit längre (Ineland m.fl., 2019). Wåger och Östlund (2021) hävdar istället att i internationella sammanhang ses Sverige som ett land där skolbarnen erbjuds en inkluderande utbildning där alla får tillgång till social delaktighet med sina jämnåriga klasskompisar.

Göransson (2021) belyser att en mängd internationell forskning visar att elever ofta presterar bättre när de får gå inkluderade i reguljära klasser men att resultaten är mer tvetydiga när det gäller elevernas sociala tillhörighet. Förklaringen till detta kan vara att motivationen kan vara högre i den reguljära miljön men samtidigt kan elevens självuppfattning påverkas då de ständigt jämför sig med andra elever. Dessutom kan lärarnas förväntningar vara lägre ställda eller kan deras kunskap att undervisa denna elevgrupp vara bristfällig.

2.5 Vad är delaktighet

Delaktighet anses vara nära förknippat med engagemang. Elever som känner engagemang i skolarbetet anses ha större möjligheter för att utveckla kunskaper inom det aktuella ämnet. Begreppet delaktighet är viktigt för både samhället och för den enskilde individen men saknar tydlig och definierad innebörd. När begreppet delaktighet ska användas i ett institutionellt sammanhang som skolan är kan en osäkerhet uppstå med vad som avses med begreppet och vad som behöver göras i skolans miljö och för den enskilda eleven. Szönyi och Söderqvist Dunkers (2018) menar att för att förstå en elevs situation måste man se den i sitt sammanhang, lärmiljö och aktiviteter utan att lägga fokus på elevens svårigheter och misslyckanden. Även om delaktighet generellt ses som något positivt så är det ett bekymmer att skolan inte har en gemensam syn därför behöver skolan hitta ett gemensamt språk runt detta. Delaktighet är något som sker i samband med andra och ser olika ut och påverkar individen olika mycket. Om en elev upplevs oengagerad på en uppgift kan det vara miljön som påverkar och inte intresset för uppgiften.

Begreppsdefinitionen är i ständig utveckling och föremål för debatt där delaktighet har fått ett ganska stort inflytande i retoriken gällande undervisning och skola. Barnkonventionen har här ett starkt bidrag i frågor om barns rätt att komma till tals i frågor som rör dem. Störst genomslag har begreppet fått inom handikappområdet. Där markeras rätten för personer med funktionsnedsättning att få utveckla sociala, nära relationer, verka och leva på samma arenor och

villkor som alla andra i samhället. I Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar beskrivs rätten till delaktighet (Nilholm & Göransson 2014).

Szönyi och Söderqvist Dunkers (2013) menar att om begreppet delaktighet ska få en praktisk innebörd i verksamheten så måste frågor som: hur är man delaktig, med vem och i vad ställas. Genom att konkretisera möjliggörs en bättre bild av hur elevens delaktighet genom hela skolsituationen ser ut. Vidare skriver författarna att förutsättningar och villkor för delaktighet ser olika ut beroende på i vilka sammanhang eleven befinner sig i. Graden av delaktighet varierar beroende på olika faktorer, bland annat vilka förutsättningar som skapats i den aktuella miljön eller i vilken kultur som situationen eller eleven befinner sig i. Det kan alltså vara så att graden av delaktighet är mycket hög i till exempel undervisningen men den kan vara näst intill obefintlig i kamratsammanhang och tvärtom.

3 Tidigare forskning

I det här kapitlet presenterar vi följande rubriker: *Hur skapar skolan integrering och inte segregering, forskningens syn på inkludering och hur forskningen ser på elevernas delaktighet.*

3.1 Hur skapar skolan integrering och inte segregering

Florian och Black-Hawkins (2011) skriver att lärare som undervisar elever där särskilda eller ytterligare utbildningsbehov finns kan bli problematiskt då lärare inte utbildats i att tillhandahålla den specialundervisningen. Nakken och Pijl (2002) menar att det finns för lite kunskaper om hur elever med speciella behov ska stödjas för att bli en del av gruppen och samhället. Det behövs mer forskning i ämnet då den forskning som finns är väldigt tudelad om hur mycket integrerad undervisning hjälper elever till större social delaktighet.

Östlund (2012) menar att det finns behov att synliggöra en elevgrupp som har flera eller omfattande funktionsnedsättningar i lärar- och speciallärarutbildningen där dessa elever behöver belysas ur en samtidsyn och återspeglas i mer sociala teorier. Redan befintliga lärare,

elevassistenter och skolledare behöver fortbildas för att moderna teorier kommer in på våra skolor och klassrum. Det finns ett klart samband hur skolan ser på inkluderande synsätt och hur inkluderade eleverna är. Om skolans personal arbetar tillsammans och diskuterar att alla kan delta tillsammans kommer detta i större utsträckning ske.

Det är viktigt att skilja mellan inkluderande pedagogik, inkluderande utbildning och inkluderande praktik eftersom ”inkluderande” används brett inom utbildning och har flera olika betydelser (Florian & Black- Hawkins, 2011). Enligt Garrels och Arvidsson (2019) det finns en samsyn kring att inkluderande utbildning är en process som ska minska utanförskapet från samhället och skolan och att istället öka deltagandet. Den viktigaste utmaningen för lärare som vill öka inkluderingen i sin praktik är att veta hur man kan respektera och reagera på människors skillnader på ett sätt som främjar elevers inkludering snarare än stänger dem ute. När skolan ser på en elevs begränsningar ska det inte bara ses ur synvinkeln att det beror på elevens begränsning till utveckling av kognitiva förmåga utan också genom att fundera på vad som är biologiskt eller kulturellt. Detta görs genom att skolan funderar på vad som är elevers faktiska och potentiella nivå. Genom samspel med andra elever, lyhörd personal eller passande hjälpmedel kan eleven nå nästa utvecklingsnivå.

Östlund (2012) har haft svårt att hitta litteratur eller forskning som beskriver arbete med interaktion mellan elever med mer omfattande funktionsnedsättningar och elever utan funktionsnedsättning. Han beskriver att detta är en liten elevgrupp i motsats till elevgruppen med lättare funktionsnedsättning. Dessutom har denna elevgrupp historiskt både nationellt som internationellt fått sin undervisning segregerad från övrig skolverksamhet. Författaren menar att skolans fysiska miljö och klassrummets placering är begränsade till vardagliga kontaktytor. Visserligen är den anpassade grundskolans lokaler anpassade efter elevernas behov men det innebär att eleverna i den anpassade grundskolans erfarenhetsvärld begränsas till klassrummet och skolformens utvalda kontaktytor. Hunt (2002) menar att för att göra en inkluderande undervisning möjlig krävs stora förändringar i undervisningen, dess planering och arbetslagets arbete. Det krävs att arbetslaget kan samarbeta och att traditionella roller förändras. För att sedan få ett långvarigt hållbart och givande arbete krävs att teamet får mycket resurser och tid för att kunna diskutera arbetet där alla får komma till tals och lämna sina åsikter till ett givande samarbete.

3.2 Forskningens syn på inkludering

Haug (2017) hävdar att det finns en samsyn mellan de internationella organisationer hur integrerad undervisning ska se ut som många nationer stöder för att skapa ett rättvist skolsystem för alla elever. Det finns en skillnad i hur olika länder ser på inkludering men även om det kan se olika ut har inget land lyckats leva upp till ett fullt fungerade inkluderat skolsystem det har flera politiskt och historiska orsaker. Det kommer vara svårt att någonsin nå en internationell syn på inkludering utan att alla länder måste bygga upp sitt inkluderade skolsystem som alla elever har glädje av. För att göra detta möjligt måste lärarnas kompetens höjas vilket kommer kräva tid och ansträngning.

Nakken och Pijl (2002) ställer sig kritiska att politiker och allmänna åsikterna i ämnet saknar tålamod för att ta reda på om integrerad utbildning är bra för eleverna. Många länder väntar inte in forskningen innan de bygger ut integreringen i skolsystemet vilket gör att de sedan inte är intresserad att höra vad forskarna kommit fram till.

I en studie från Saudi Arabien gjord av Mahmoud Al-Zoubii och Sultan Bani Abdel Rahman (2017) framhåller de att begreppet empowerment som syftar till att ge individer med intellektuell funktionsnedsättning förmåga att vara med och vara produktiva medlemmar i samhället. Författarna menar att detta är oerhört viktigt i nationell politik och att begreppet möts av betydande acceptans av samhällsorganisationer och statliga institutioner.

3.3 Hur forskningen ser på elevernas delaktighet

Inom den anpassade grundskolan finns det utöver en personal-elev relation även en vårdgivare-vårdtagare relation. Speciellt de elever som läser ämnesområden är beroende av att få hjälp i skoldagens alla moment och av personal som kan tolka deras kommunikation för möjlighet till interaktion. Författaren hävdar att skolformen under lång tid fått kritik att för stort fokus legat på omsorgsbiten och att kunskapsutmaningen stått tillbaka. Författaren menar att detta inte måste ställas emot varandra utan i stället ses som att de hänger ihop och påverkar varandra Östlund (2012).

Då elevernas omsorgsbehov är stort behövs ett samarbete med hemmet (Jones, 2005). Författaren menar att det ofta finns en skillnad mellan vårdnadshavare och professionellas förhållningssätt till elever i tidig utvecklingsnivå. De båda sidorna behöver bli bättre på att lyssna på varandra och få förståelse för varandras syn. Läraren behöver ta in den moderna synen och forskningen i klassrummet och arbeta på ett sådant sätt att föräldrar får förtroende för undervisningen. Synsättet runt eleverna behöver då vara positivt där elevernas goda sidor belyses. Författarens forskning har visat att vårdnadshavare ofta ställer sig negativa till att det bara är problemen runt deras barn som lyfts fram.

Östlund (2012) menar att han genom sin forskning sett att elever i den anpassade grundskolan tränas i olika typer av valsituationer både i en-till-en undervisning men även i grupp eller rutinsituationer. Valsituationerna var individuella utifrån utvalda valalternativ, till exempel val av mat i matsalen eller val av olika sånger i samlingen. Författaren ställer frågan om inte elevernas inflytande behöver öka till val där eleven ordentligt kan påverka sin skoldag. Han lyfter att teamet runt eleverna behöver titta över sin kompetens för att göra detta möjligt, arbetet inom teamet är komplext och det är viktigt att förväntningarna på varandra stämmer överens med verkligheten. Dessutom behöver teamets förhållningssätt mot eleven vara öppet för att öka elevernas chans till egna initiativ. Det är lätt att personalen speciellt i undervisande situationer faller in i mönster där eleverna får frågor de förväntas svara på och att sedan undervisningen byggs vidare på detta. Om inte personalen får det svar som förväntas modelleras frågan om för att förvissa sig om att eleven är på rätt spår och lotsas då fram till ett svar. Gaumer och Erickson (2014) menar att det finns ett klart samband mellan elevernas prestation och deras självbestämmande över utbildningen.

Shier (2001) beskriver att personalen inte bara bör lyssna utan också hitta vägar där kommunikationen bäst kan ske. Det är viktigt att personalen förmedlar till eleven att de hör men att det inte innebär att de alltid får sin vilja igenom och varför. Om eleverna har tidigare erfarenhet att ingen lyssnar på dem är det extra viktigt med tydlighet och lyhördhet så eleven lägger energi på kommunikation. Det finns stora brister i skolans arbete att nå upp till barnkonventionens krav, en orsak är att vuxna många gånger inte är villiga att släppa in barnen i beslutsfattningen.

4 Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel beskrivs de teoretiska utgångspunkter som valts för den här studien. De teorier som den här studien kommer utgå från är det sociokulturella perspektivet och ekologisk systemteori. Inledningsvis beskrivs ekologisk systemteori där vi utgår från Bronfenbrenner (1979). Sedan följer en presentation av det sociokulturella perspektivet på lärande (Säljö, 2000). De teoretiska utgångspunkterna kommer finnas som en röd tråd genom vårt arbete.

4.1 Ekologisk systemteori

Grundläggande i *systemteori* är helheter, de kan avgränsas på olika sätt och vara av olika karaktär. I systemteorin är inte fokuset att titta på dess olika delar som bildar en helhet utan fokuset är att se på hur delarna samspelar och påverkas av varandra och av omgivningen. Det är först då vi kan förstå hur systemet fungerar. Ett system har ofta olika mål som är viktigt att känna till för att kunna analysera systemet (Nilholm, 2021).

Barn skapar sin verklighet i samspel med miljön och för att förstå ett barns utveckling måste vi se den i sitt sammanhang. Det är ett sammanhängande system som ryms i varandra likt en ryskdocka. De system som barnet är en del av gör ekologisk systemteori en skillnad mellan (Bronfenbrenner, 1979; Jakobsson & Nilsson, 2019 och Nilholm, 2021;).

Det systemet som barnet är fysiskt närvarande i kallas mikrosystem. Där nämns familj och skola som de viktigaste mikrosystemen för barnet, något som barnen möter dagligen och hjälper barnet i direkta sociala kontakter och roller. Därefter nämns också mesosystem som är de relationer som finns mellan mikrosystemen. Exempel kan vara samspelet mellan hem och skola och den kommunikation och samspel som sker mellan parterna. Exosystem är det som påverkar barnet även om det inte är fysiskt närvarande. Sist nämns makrosystemet som är en övergripande nivå med samhällets lagar, politik och ekonomi något som barnet sällan eller aldrig möter. Dessa olika system är beroende av varandra. Det är viktigt att studera de biologiska och miljömässiga förutsättningarna men främst samspelet mellan dem och dess ömsesidiga relationer (Jakobsson & Nilsson, 2019).

4.2 Sociokulturellt perspektiv

Det andra perspektivet i vår uppsats är det sociokulturella perspektivet. Ett lärande sker alltid i ett sammanhang, en kontext. För att förstå lärandet måste vi analysera det i förhållande till dess kontext. Den sociokulturella teorin utmanar många andra teorier som ofta baseras på att undervisning sker genom överföring av information. I det sociokulturella perspektivets teori så tolkas utsagor snarare än att de i sig skulle innehålla information som ska plockas upp (Nilholm, 2021 & Säljö, 2000).

Enligt Jakobsson (2012) är en central tanke i sociokulturellt perspektiv att se människor som lärande varelser som interagerar med varandra och de kulturella processer som påverkar och driver läroprocessen. Det finns inte en enhetlig sociokulturell teori utan man måste hitta gemensamma perspektiv i flera olika teorier. Säljö (2000) menar att kunskaper först finns i ett samspel mellan människor och blir därefter en del av den enskilde individens tänkande eller handlingar. Lärande sker i olika sammanhang så som till exempel diskussionen på kaféet, framför tv:n, på fritidsgården eller på samlingen i skolan. Även den elev som ständigt misslyckas i skolan lär sig en hel del om hur världen runt omkring fungerar och om sin egen förmåga. Skolan har en lång tradition av kommunikativt skapande av kunskaper och färdigheter hos elever. Den nivå vi nu uppnått vad gäller spets- och breddkompetens är ur ett historiskt perspektiv imponerande. Det finns också ett skapande av svårigheter i att lära och förstå, vilket författaren hävdar är blåögt att bortse från.

Jakobsson (2012) hävdar att flera av de teorier som kopplas till sociokulturellt perspektiv tillkom för över hundra år sedan vilket betyder att det behöver utvecklas och förfinas för att passa in i dagens högteknologiska samhälle. Framför allt har socialmedia påverkat hur elever eller människor i allmänhet uppfattar, förstår och lär sig saker. Människors tänkande och handlande måste förstås i ljuset av framväxande kulturella och historiska processer som de är involverade i eller har tillgång till.

En viktig person inom perspektivet är den ryska psykologen Lev Vygotskij som ansåg att människor föds som sociala varelser som redan från födseln skapar sociala konstruktioner med sin omgivning. Vygotskij myntade begreppet den närmaste utvecklingszonen. Det är i den zon barnet befinner sig när den är självständig. För att ta sig till nästa nivå behöver barnet stöttning och samspel med en vuxen eller jämnårigt barn. Vi påverkas hela tiden av andra hur vi

hanterar och tolkar världen. Dock är det viktigt att kliven inte blir för stora så att ett eventuellt kliv tillbaka påverkar elevens självständighet. Det bästa är elever som utvecklingsmässigt i kommunikation och tankemässigt lär sig tillsammans (Jakobsson & Nilsson, 2019 och Jensen, 2016).

5 Metod

I det här kapitlet beskrivs hur vi gått till väga för att genomföra vår studie och besvara våra frågeställningar. Här beskriver vi *metodval*, *datainsamlingsmetod*, *urval*, *genomförande*, *dataanalys*, *studiens tillförlitlighet*, *etiska överväganden* och *arbetsfördelning*.

5.1 Metodval

Vi har genomfört en kvalitativ studie där vi intervjuat tio lärare som undervisar i den anpassade grundskolan. Vi har valt att fokusera på hur lärare vet att elever är och känner sig involverade i undervisningen. Vi är intresserade av att fördjupa oss i hur lärarna går till väga för att ta reda på om eleverna känner sig involverade och hur detta arbete ser ut. Vi valde att genomföra intervjuerna enskilt med varje informant dels på grund av de etiska övervägandena (se kapitel 5.7) och dels för att vi ville få varje informants enskilda tankar utan påverkan från någon annan. Kvalitativa data är mer inriktade på frågor som vad eller hur (Jacobsson & Skansholm, 2019). Vid genomförandet av en kvalitativ studie så ges möjlighet att studera ett fenomen på ett djupare plan. Kvalitativa studier eller kvalitativa forskare påverkas mer av ett så kallat tolkningssynsätt (Bryman, 2016). Vidare menar författaren att kvalitativa forskare ofta ger uttryck för att vilja uppfatta den sociala verklighet och det som händer i den på samma sätt som de själva lever i denna verklighet som också är föremål för undersökning. Det finns en förkärlek inom den kvalitativa forskningen att uppfatta saker genom de sociala aktörernas ögon och detta åtföljs ofta av målet att komma bakom det yttre skenet. Genom att anta detta synsätt så finns det en möjlighet att man som forskare uppfattar situationen eller miljön på ett annat sätt än vad andra gör. Jacobsson och Skansholm (2019) nämner att intensiv design som innebär att data samlas in från ett mindre antal källor till exempel genom observationer eller intervjuer.

5.2 Datainsamlingsmetod

Den metod som vi valt att använda i vår studie är semistrukturerade intervjuer. Intervjuer är en vanligt förekommande metod att använda sig av vid datainsamling (Jacobsson & Skansholm, 2019). Metoden lämpar sig väl för att ta del av en grupp eller en persons åsikter och känslor. Intervjumetoden kan variera beroende på vilken typ av svar som önskas för att få svar på studiens forskningsfrågor. Vid semistrukturerade intervjuer innehåller intervjuguiden en lista med olika frågeområden eller teman som ska beröras under intervjun. Detta kan utvecklas eller ställas i vilken ordning som helst beroende på hur intervjun utvecklas.

Innan vi genomförde våra intervjuer gjorde vi en intervjuguide (se bilaga 2). Vi utformade frågorna efter det som Jacobsson och Skansholm (2019) samt Bryman (2016) beskriver som olika teman eller frågeområden där öppna svarsalternativ blir möjliga för informanterna och som också möjliggör följdfrågor från vår sida. Bryman (2016) skriver att intervjufrågorna kan utgå från ett frågeschema men frågornas ordningsföljd kan variera. Frågorna var allmänt formulerade för att ge oss möjlighet att ställa ytterligare frågor. Vi valde att inleda med att fråga lite om informanternas bakgrund. Detta gjorde vi för att få informanterna att slappna av och känna sig bekväma i enlighet med vad Jacobsson och Skansholm (2019) skriver.

5.3 Urval

Vi valde att intervjua lärare med minst två års erfarenhet av undervisning i den anpassade grundskolan. Först tog vi hjälp av kollegor att hitta informanter att intervjua. För att utöka antalet informanter använde vi oss också av så kallat snöbollsurval. Snöbollsurval är en teknik som innebär att forskaren väljer ut en grupp med personer som har relevans för forskningsområdet. Därefter föreslår dessa utvalda personer andra deltagare som har egenskaper eller på annat sätt är relevanta för undersökningen (Bryman, 2016; Jacobsson & Skansholm, 2019). Vi skickade även mail till skolor i vår geografiska närhet som bidrog till intervjuer.

När vi genomfört tio intervjuer ansåg vi att vi uppnått teoretisk mättnad. Bryman (2016) skriver att det är ett problem som kvalitativa forskare ställs inför att innan veta hur många individer som ska intervjuas då det är teoretiska avgöranden som styr.

5.4 Genomförande

Genom kontakter i vårt arbete kom vi i kontakt med personer som arbetar i den anpassade grundskolan. Vi skickade ut mail med information om vår studie (bilaga 1) samt en samtyckesblankett (bilaga 3). Därefter bokades ett möte på en av för informanten vald plats. Vi valde att inte skicka ut frågorna till informanterna i förväg utan endast informera om ämnet för studien i stort för att inte informanterna skulle förbereda sig genom att leta fakta. Vi ville ha svar som låg nära informanternas personliga åsikter och vardagliga arbete.

Genomförandet av intervjuerna har skett på platser som passat de intervjuade bäst, vilket oftast har varit i deras klassrum. Åtta av tio intervjuer har skett i fysisk form medan två i digitalt. Vår utgångspunkt har varit att träffas fysiskt men efter önskemål från de intervjuade har vi erbjudit digitala möten. Att erbjuda alternativ menar Jacobsson och Skansholm (2019) är viktigt för att intervjun ska kunna genomföras. Intervjuerna spelades in efter godkännande från informanterna. Det inspelade materialet sparades på en säker plats där endast vi kom åt det för att skydda informanternas integritet i enlighet med de etiska övervägandena (kapitel 5.7).

5.5 Dataanalys

Efter genomförda intervjuer transkriberades de och delades in efter intervjufrågornas olika inriktning. När kvalitativa data analyseras kategoriserar och tematiseras innehållet i materialet efter det att den initiala kodningen skett (Jacobsson & Skansholm, 2019). Detta görs för att göra en tolkning samt att skapa en förståelse för innehållet. Bryman (2016) skriver att samtal spelas in och transkriberas för att en detaljerad analys ska kunna genomföras.

Vi valde att transkribera allt som sas i intervjuerna för att inte missa något som skulle kunna vara viktigt för vår studie. När alla intervjuer var transkriberade så delades de in i färger och därefter placerade vi samma frågor på samma dokument från samtliga informanter. Detta för att det skulle bli tydligt för oss vem som sagt vad samt tydlighet när vi analyserade svaren och kopplade dem till forskning. Vi valde sedan att dela in datamaterialet i tre kategorier som har utgångspunkt i forskningsfrågorna vilka är lärares syn på god undervisning, lärares syn på delaktighet och hur lärare tror att inkluderande undervisning skulle se ut. Detta är också de

kategorier vi utgått ifrån i vår resultat och diskussiondel. Det transkriberade materialet förvarades på en av oss vald säker plats.

5.6 Studiens tillförlitlighet

En studies validitet och reliabilitet är en viktig del i undersökningen. Studiens reliabilitet definieras som tillförlitlighet, hur starkt eller pålitligt uppmätta värden är. I en kvalitativ studie behöver validitet och reliabilitet säkerställas och tas i beaktande innan undersökningen genomförs men även under datainsamlingen och under den efterföljande delen av arbetet med analysen (Jacobsson & Skansholm, 2019). Författarna menar att validitet och reliabilitet är nära sammankopplade och handlar om hur vi mäter, alltså om undersökningen är gjord på ett tillförlitligt sätt. Vi har i vår studie valt ett relativt lågt antal deltagare för intervjuer på grund av studiens storlek. I den här studien kan tillförlitligheten ifrågasättas på grund av detta låga deltagarantal. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att om de mätinstrument som använts i studien är slarvigt utformade är det inte säkert att man får svar som speglar verkligheten. Vi har i våra intervjuer varit tydliga till våra informanter. Dels genom informationsbrev, dels i våra frågor. Under intervjuerna valde vi att inte ställa allt för mycket följdfrågor, avbryta eller lägga oss i det för att informanterna skulle till så stor del som möjligt berätta med sina egna ord. Creswell och Poth (2018) skriver att forskare söker ett sammanflöde av bevis för att öka trovärdigheten som i sin tur gör att vi kan känna oss säkra på tolkningar och slutsatser. Vi har på ett så transparent sätt som möjligt framställt informanternas utsagor i vår resultatdel.

5.7 Etiska överväganden

Jacobsson och Skansholm (2019) menar att i all forskning som inkluderar människor så måste etiska aspekter beaktas. Vetenskapsrådet (2017) har fyra stycken huvudkrav som vi tagit hänsyn till i vår studie för att möjliggöra en balans mellan det vetenskapliga arbetet och integriteten hos de vi intervjuar. De fyra kraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vi har tagit hänsyn till dessa krav på följande sätt.

Informationskravet innebär att forskaren har skyldighet att informera de berörda, i det här fallet de som intervjuas, om syftet med forskningen. Detta gjorde vi genom att skicka ut ett informationsbrev (bilaga 1).

Samtyckeskravet innebär att de som ska delta i studien själva får avgöra om de vill delta eller inte. De blir också informerade om att det är frivilligt att när som helst avbryta sitt deltagande. Detta gjorde vi dels i informationsbrevet (bilaga 1) men även i samtyckesblanketten (bilaga 3)

Konfidentialitetskravet innebär att forskaren ska göra allt för att de som deltar i studien inte ska kunna identifieras. Undersökningsmaterial och personuppgifter ska förvaras på ett säkert sätt och inte tillsammans. Vi har valt att i studien inte ange vart i landet deltagarna arbetar och inte heller namn på skolor eller kommun. De intervjuade kallar vi för A, B, C och så vidare för att inte deltagarna ska kunna identifieras.

Nyttjandekravet innebär att materialet som samlats in endast får användas i forskningssyfte till denna studie och inte till något annat. Vi informerade deltagarna om att det insamlade materialet endast ska användas i den här studien och inte i något annat sammanhang. Vi informerade också om att intervjun kommer spelas in vilket informanterna gav sitt muntliga samtycke till.

5.8 Arbetsfördelning

Vi har under arbetets gång setts digitalt minst en gång i veckan för att prata ihop oss och tillsammans fört arbetet framåt. Vi har skapat ett dokument som vi båda har haft tillgång till och när vi suttit och skrivit på egenhand har vi skrivit i varsin färg så att den andre lätt kunnat se vad som tillkommit. Det gör att vi båda är insatta i alla delar i arbetet och har till stora delar skrivit all text tillsammans. Den lästa litteraturen har vi läst ungefär lika mycket och under sökandet av litteratur har vi haft ett gemensamt dokument där vi skrivit in vad vi läste för att motverka att vi hittat samma.

Vi har båda genomfört intervjuer med fördelning att den ena av oss genomfört sju intervjuer den andre tre. Den som inte intervjuat har sedan transkriberat på så sätt har vi båda hört och läst varje intervju i sin helhet.

6 Resultat

Syftet med denna studie är att fördjupa oss i hur lärarna går till väga för att ta reda på om eleverna känner sig delaktiga och hur deras arbete ser ut för att ta reda på det. Vi har också frågat lärare om hur de ser på en helt inkluderad undervisning. För att få en bild av om helt integrerad undervisning är möjlig.

Intervjufrågorna var indelade efter tre olika delar god undervisning, delaktighet och inkludering har vi valt att även i resultatet presentera utifrån dessa delar. Vi har valt att dela in resultatet i olika rubriker för att göra det tydligt vad lärare svarat i intervjuerna. Följande rubriker presenteras:

- Lärares syn på god undervisning
- Lärares syn på delaktighet
- Hur lärare tror att en inkluderad undervisning skulle se ut

6.1 Lärares syn på god undervisning

Flera av de intervjuade menar att det är viktigt att ta vara på elevernas intressen och att undervisningen ska utgå från varje elev där den befinner sig. Flera lärare menar att grunden är individanpassning och känna vilka individer som eleverna är och utgå ifrån där de befinner sig “Jag tycker god undervisning är när man jobbar precis med elevernas proximala utvecklingszon där utvecklingen sker att man inte håller på att jobba med det som är för lätt eller det som är för svårt.” (Lärare E)

De intervjuade pratar om att undervisningen ska vara glädjefylld, fylld av sinnesupplevelser och välplanerad den ska vara grunden till fortsatt gott liv. Det krävs att läraren ska vara engagerad och hitta en nivå som passar eleven så denne inte upplever undervisningen för svår och därmed tappar fokus eller självförtroende.

“Eleverna i grundsärskolan skall känna att de klarar av det de får i uppgift och bli stolta över sig själva så borde det vara i alla klasser i grundskolan men det verkligen viktigt i den här skolformen måste jag säga. Att möta dem och att de känner att det klarar av på sin nivå de skall känna att det är roligt att gå i skolan det skall vara livskvalité att gå i skolan.” (Lärare I)

Flera av de intervjuade lärarna hävdar att lärarens uppgift är att göra undervisningen välplanerad med engagemang och intresse att se elevernas utveckling samt att se dem utifrån där de är och vad de kan. Undervisningen ska utgå ifrån styrdokumentet men behöver inte bara vara faktabaserad. Flera av de intervjuade anser att det finns mycket man kan lära sig i skolan som är kunskap som eleverna kommer ha användning av i livet.

”Även om jag som lärare har saker jag måste lära dem och gå igenom som finns med i skolplanen så måste jag ändå få med dem på tåget de behöver förstå att det också är saker de kommer ha nytta av. Så jag tycker också att delaktigheten är vad kommer de ha för nytta av detta i sina liv. Mycket bygger på att de skall bli självständiga och de gör man ju inte heller om man inte vet vad det är att vara delaktig i sitt sammanhang för vad är jag för en pusselbit i den här världen, i den här klassen, i den här skolan, i det här sammanhanget om jag få förståelse för det då kan jag också förstå vad delaktighet är.” (Lärare A)

En lärare talade om att för att utföra god undervisning i den anpassade grundskolan krävs en god föräldrakontakt då det är föräldrarna som känner sitt barn bäst. Även om det är skolan som står för planeringen och genomförandet av undervisningen så kan man rådfråga föräldrarna när man har svårt att tolka elevernas signaler eller vad de uttrycker.

6.2 Lärares syn på delaktighet

Vi ser att synen på delaktighet skiljer sig åt mellan lärarna. En lärare menar att

”Man pratar ofta om delaktighet och inflytande som nästan i samma ord men jag tycker nog att det är lite olika saker fast det hör ihop. Delaktighet tänker jag att man är med helt enkelt inkluderad i gruppen och räknas med i gruppen och kan vara med. För att få inflytande behöver man ju kunna vara med så de hör ju ihop. Så tycker jag att få inflytande tycker jag också är att man också är lite mera med. De förutsätter varandra lite men inte riktigt samma sak.” (Lärare J)

Några av lärarna pratar om delaktighet som att vara en del av hela skolans verksamhet. På dessa skolor finns både grundskola och anpassad grundskola i samma byggnad.

“Delaktighet för mig är när eleverna och personalen tas emot utan att det är konstruerat av ledningen. När andra lärare pratar med sina elever och andra lärare själva tycker att det här är intressant så att de överför det så att alla hejar och pratar med våra elever, då är man delaktig. Man är inte delaktig för att man blir inbjuden på lucia en gång om året. Det är ett steg men det är inte delaktighet.” (Lärare C)

Vidare nämner några av lärarna att delaktighet har att göra med hur och vart på skolan som den anpassade grundskolan fysiskt är placerad. En lärare säger att det oroar om den anpassade grundskolans lokaler på skolan skulle flyttas längre från grundskolans lokaler, till en annan byggnad och inte längre dela korridorer med grundskolan. Läraren menar att den naturliga kontaktytan då skulle förvinna och gemensamma raster och andra naturliga möten skulle utebli och då bli som läraren uttrycker sig den konstiga lilla gruppen som håller sig för sig själva. Det är jätteviktigt att synas i olika situationer. Flera lärare talar om att deras elever måste få vara med i aktiviteter som andra barn och inte som en benämner placeras i glasskålar. De måste också få vara med och leka, skoja med eller skrapa knät. Det måste tillåtas både från personal och föräldrar. När eleverna är för skyddade så tappar vi dem och de blir inte delaktiga på riktigt. En lärare understryker att personal kan tycka synd om sina elever och därför inte vågar sätta upp regler och rutiner eller utsätta dem för nya utmaningar. När begränsningen kommer från föräldrarna så behöver de stöttas att släppa taget.

En lärare pratar om att hen har varit på grundskolan och pratat med eleverna om den anpassade grundskolan. Eleverna har då kunnat ställa frågor där läraren har svarat utan att kränka någon elev. Hen har upplevt att det blivit mindre konstigt och den anpassade grundskolans elever har blivit mer accepterade bland grundskolans elever. Läraren ser glädjen och vikten av att grundskolans elever bara gör en sådan enkel sak som att säga hej ute på skolgården och vet vad eleverna heter. Fler lärare talar om just mötet mellan grundskola och den anpassade grundskolan där det måste ske på ett respektfullt sätt. En lärare talade om att när hen går igenom korridoren med sina elever kan hon uppleva att övriga elever ibland kan vara nedvärderande. En annan lärare tar upp samma dilemma och har då tagit tag i det direkt och skapat en diskussion med

grundskolans elever. Hen menar att det bygger på rädsla och okunskap och efter diskussionerna brukar det bli bra.

En lärare talar också om hur uppskattat det är när grundskolans lärare bjuder in och är nyfikna på vad eleverna i den anpassade grundskolan behöver. Om de vid gemensamma aktiviteter så som till exempel vid musikuppträdande i aulan frågar vart som passar bäst att sitta. Läraren menar att delaktighet är något som måste jobbas med hela tiden och upplever att det är tråkigt om initiativet alltid kommer från den anpassade grundskolans håll. En annan lärare upplever att hens skola kommit långt i arbetet med inkludering men menar att det ligger mycket arbete bakom.

En lärare beskriver hur klassen har arbetat med elevernas lagliga rättigheter och hur de kan vara med och påverka och belyser vikten att elever i den anpassade grundskolan får vara med i alla beslut precis som övriga skolformer. Dessa elever kommer alltid befinna sig i ett litet sammanhang och kanske inte alltid får vara med och påverka över sitt liv ens i de små vardagsbesluten. Det är viktigt att kunna få påverka, läraren drar en parallell till att vara sin egen busschaufför.

”Jag skulle vilja att det är de här eleverna som kör sin egna buss de stannar där de vill stanna få ha sin egen väg och sitt egna liv med medpassagerare som stöttar och hjälper. Det är den stora utmaningen hur får jag alla dessa elever att köra sin egen buss och vara chauffören i sitt liv?” (Lärare A)

En annan lärare menar också att hen ser att eleverna har en ökad motivation när de ser en vinning i att lära sig en sak. Det kan handla om att åka kollektivtrafik kan vara motiverande medan en promenad inte är lika intressant.

En lärare talade om att utmana eleverna genom att ge dem olika uppdrag som att gå till hemkunskapen efter en kopp med socker och sedan ringa hemkunskapsläraren att hålla uppsikt efter eleven. Dessa små uppdrag gör att eleverna växer och blir mer självständiga. För att detta ska bli möjligt krävs att lokalerna är byggda så eleverna kan röra sig självständigt.

Flera av lärarna pratar om att delaktighet kan vara när eleverna är med och bestämmer, det kan handla om att välja vilken av rätterna i matsalen som eleven vill äta. Delaktighet handlar om engagemang hos eleverna och att läraren sedan skall hitta sätt som engagerar dem. Genom att

vara med och bestämma om till exempel vilket arbetsmaterial eller vilken ordning som eleven vill jobba med kan man enligt flera lärare öka motivationen. Flera lärare talar om att vara öppen för förslag från eleverna på innehåll i undervisning det är mer värt att elevernas röst blir hörd än att undervisningen blir perfekt. Det är spännande att backa för att se vad som händer.

”Vi försöker vara lyhörda för vad de verkar vilja eller inte vilja om något barn verkligen sätter sig emot någonting som verkligen inte är någonting som är absolut nödvändigt att den måste göra så försöker vi väl lyssna och säga du vill inte det här vi försöker göra på något annat sätt att man inte driver igenom sin egen plan eller sin egen vilja över huvudet på dem hur som helst om det inte är nödvändigt.” (Lärare B)

En annan lärare styrker detta och säger att eftersom det ofta är så många vuxna i klassrummet är det lätt att de vuxna styr och elevens vilja inte kommer fram. Hen understryker behovet av lyhördhet. En lärare understryker att vi vuxna måste lyssna när eleverna säger ifrån men ändå vara tydlig i att man inte alltid kan få som man vill. En annan lärare talar om frustration som uppstår när eleven klarar olika mycket beroende på vilken personal som stöttar eleven.

Lärarna talar om att eleven behöver också bli erbjuden samma uppgift vid upprepande tillfällen för att eleven får chans att förstå uppgiftens och dess syfte. Det kanske blir ett nej första gången men om det upprepas får eleven chans att våga prova.

Flera lärare talar om elevernas behov av symboler för att öka delaktigheten och strukturen. Några exempel de tar upp är bildstöd eller bildstödsschema för att få överblick över sin dag. Andra lärare säger att ett ljud kan vara signalen att något börjar som till exempel spela på en gitarr. Flera av lärarna uttrycker att de tolkar vad eleverna vill. Vissa elever kan verbalt uttrycka sin vilja men de flesta beskriver att deras elever har ett begränsat kroppsspråk och saknar ett talat språk. Då är det viktigt att vara en lyhörd och inkännande som lärare samt att tolka mimik, ljud, kroppsspråk och rörelser. En lärare talar om att elevernas glädje och vakenhet är ett tydligt sätt att se om eleverna är delaktiga och att vara fysiskt nära eleven kan öka vakenheten. Flera lärare talar om att det är viktigt att vara försiktig att dra slutsatser vad eleven känner. Det måste finnas ett samarbete inom hela arbetsgruppen både lärare och elevassistenter, oberoende av yrkestitel samarbetar och diskuterar eleverna dagligen. Det är viktigt att ta hjälp av varandra i personalen, det ska inte finnas någon prestige, rätt eller fel eller att läraren alltid är den som har rätt. Här handlar det om elevens bästa och att alla uppfattar olika. Genom diskussioner med

kollegor så kan man nå flera infallsvinklar till ökad delaktighet. Att avsätta delar av klassens veckoplaneringsmöte är ett bra sätt att hitta tid till dessa diskussioner. En lärare tar upp vikten av en sammansvetsad personalgrupp där man tillåter varandra att testa och acceptera att det ibland blir fel.

”Det beror på hur väl man kan tolka eleverna och jag tror att det är otroligt viktigt att man i personalgruppen är medveten om det och har möjlighet att diskutera de tolkningar man gör. För det jag ser är inte säkert att någon annan person ser eller tvärt om att man måste någonstans hitta en förhållningslinje till delaktighet. Det är klart att delaktighet så långt det bara går och hellre ska man övertolka i positiv anda än någonting annat sen ibland kan det ändå bli fel. Jag tror inte man ska vara så rädd för att backa, det här var inte alls bra, de vart inte alls som vi hade tänkt oss.”

(Lärare G)

En annan lärare talar om att det finns en vinst i att även lägga tid att diskutera olika pedagogiska frågor hur man i klassen ska tänka runt olika situationer bland annat hur alla elever kan bli delaktiga. Detta initiativ kan med fördel komma från ledningens håll.

Flera lärare talar om att i sin undervisning försöker att inte bara stå framför eleverna och informerar utan att hela tiden kämpa för att få en tvåvägskommunikation. Det är många gånger svårt att veta om eleverna tankemässigt befinner sig på samma punkt som läraren själv. En lärare talar om vikten att jobba med relationerna i klassrummet lärare-elev men även elev-elev, ofta blir det nya grupper under hösten så relationerna måste byggas upp under läsårets gång. Det är viktigt att se vilka elever som passar ihop i vilka situationer det tar tid att hitta rätt.

Lärare lyfter elevernas behov av att få använda hela sin kropp i undervisningen som är deras viktigaste vapen för att kunna förmedla sig. Flera lärare lyfter att eleverna behöver få ta in undervisningens innehåll med alla sina sinnen. Flera lärare understryker att undervisningen inte behöver ske traditionellt så som att sitta vid ett bord. En lärare talar om hur hen arbetat att ta in naturen nära eleverna för att öka upplevelsen. Det är med vissa elever svårt att lägga dem i löv- eller snöhögar utomhus då kan materialet i stället komma in nära eleven. Lärarna talar om att läsa elevernas dagsform om dagsformen bara tillåter att eleven orkar ligga ner så ska undervisningen ske där.

Även om vissa lärare har elever som har ett verbalt språk så talar de om att språket är så begränsat, att det kan vara svårt att veta om de verkligen förstått på rätt sätt. En lärare talar om att hon använder en smartboard i sin undervisning som är ett hjälpmedel för att se att eleverna har tagit in kunskapen. Där kan eleverna visa genom att placera bilder i en viss ordningsföljd visa att de förstår samband. Om eleven har lärt sig att läsa eller skriva kan eleven visa sin kunskap på detta sätt. En lärare talar om att vi inte kan utgå ifrån att eleverna inte tar till sig undervisningen bara för att eleven är okoncentrerad eller till och med sitter en bit ifrån där undervisningen sker. Lärarna talar om vikten att stanna upp titta tillbaka och se om utveckling skett.

6.3 Hur lärare tror att en inkluderad undervisning skulle se ut

Flera av lärarna talar om att en inkluderad skola skulle vara något som de gärna skulle se men nästan alla är eniga om att för att detta skulle vara möjligt krävs så otroligt stora ändringar i det nuvarande skolsystemet. "I princip skulle man kunna det om man har obegränsat med resurser och lokalmässigt på alla vis så skulle det tror jag nog det skulle ge väldigt mycket för både". (Lärare D) En helt inkluderad skola skulle enligt flera krävas att skolans lokaler skulle behöva vara uppbyggd i många små grupprum där undervisningen skulle ske i smågrupper.

"Om grundskolan i stort skulle anamma arbetssätt från den anpassade grundskolan om man tänker kring bildstöd, struktur och tydlighet skulle det till 100% gynna alla elever det tänker jag vore toppen. Om det förutsättningarna på ett annat sätt då tänker jag att det skulle finnas verkligen finnas elever som går i särskolan i särskolegrupper som skulle ha möjlighet att fixa att gå i en vanlig klass." (Lärare F)

En lärare talar om att lektionerna skulle vara uppdelad efter kunskapsnivå där eleverna kunde flytta runt efter den nivå de klarar men även efter dagsform. En annan lärare anser att mycket hänger på lärarnas inställning om eleverna känner att någon tror på dem och lägger en lagom nivå, ökar chansen att de lyckas. En lärare tycker att skolan behöver tänka utanför boxen och gå ifrån invanda strukturer vilket kommer vara svårast för de vuxna.

En lärare som jobbat i en integrerad skola säger att det finns för och nackdelar med detta. I skoldelen var klasserna uppdelade förutom vissa dagar som friluftsdagar eller enskilda aktiviteter. Lärarna var i samma arbetslag och ämneslärarna undervisade i båda skolformerna.

Den anpassade grundskolan och grundskolan delade fritids. Läraren upplevde inte att eleverna blev utsatta men inte heller lekte eleverna tillsammans i någon större utsträckning. Några elever drog till sig grundskolans elever men generellt så vistades eleverna sida vid sida utan någon större integrering.

De flesta lärare ser inte någon vinning över att eleverna skulle helt vara integrerade tillsammans flera lärare undrar hur skolan ska kunna individanpassa om alla elever gick i samma klassrum. Även om det är en drömbild så är det inget som är genomförbart. Flera lärare ser risken att grundskolans elever blir hämmade medan den anpassade grundskolan känner att de ligger i underläge.

Risken är då att elever med funktionsnedsättning ses som störande i klassrummet och därför hamnar i korridoren med en assistent och ses som den udda individen. Några exempel som tas upp varför detta skulle ske är att eleverna i den anpassade grundskolan låter mycket och stör eller att de skulle störa sig på grundskolans elevers ljud eller beteende. Eleverna kan ha svårt att kontrollera sina känslor och behöver kunna ge utlopp för dem direkt. Integreringen skulle påverka elevernas självständighet negativt av att miljön skulle göra eleven otrygg. Ett annat problem är hur möbleringen ska utformas så att eleverna inte stör varandra. Flera lärare lyfter att elever i den anpassade grundskolan har medicinska hinder som kan upplevas skrämmande eller kränkande som till exempel epileptiska anfall.

Flera lärare talar om elevernas stora behov av en lugn och strukturerad miljö. En lärare som själv har hörselnedsättning säger sig inte skulle orka att vistas i så stora klasser som dagens grundskola är. Hen menar att hörselnedsättning är en vanlig funktionsnedsättning som eleverna har och då ofta i kombination med andra svårigheter. En annan lärare talar också om detta och menar att eleverna i den anpassade grundskolan kan ha flera olika funktionsnedsättningar så som både ADHD och intellektuell funktionsnedsättning. Integrerad undervisning ses att det skulle göra att elever skulle bli mer inneslutna i sig själva. Generellt önskar lärarna ett större samarbete mellan grundskola och den anpassade grundskolan. Både de som är för eller emot integrerad undervisning talar om önskemålet att värdegrunden ska öka i skolan där elevernas olikhet inte ses som någonting konstigt. En lärare talar om att Vygotskijs tänk att eleverna lär av varandra är önskvärt och genom att olikheter är accepterat. Då är det oviktigt om kamraterna har funktionsvariationer eller inte eller är jämnåriga. Fokuset ska vara att alla elever ska få bästa

möjliga förutsättning. En lärare lyfter att det är först när värdegrundsarbetet lyckats och det blir en skola för alla som de sociala vinsterna kan dras.

De lärare som ställer sig frågande till en helt inkluderad undervisning talar om att eleverna i grundskolan tittar in genom fönstren som att de tittade på apor i en bur eller gör sig lustig över eleverna i korridorerna, läraren ser större vinning när den anpassade grundskolan går i en egen byggnad. Då kan undervisningen ske över hela skolan utan störande inslag av röriga miljöer och istället hitta aktiviteter som skapar samspel som att lyssna på musikuppträdande eller besöka biblioteket.

En lärare talar om att arbetssättet i den anpassade grundskolan och ordinarie grundskolan ser annorlunda ut. Eleverna i den anpassade grundskolan behöver mycket upprepning och att allt sker i samma ordning varje dag som en förutsättning att de själva ser sin utveckling. Flera lärare anser att det är väldigt olika hur deras elever skulle uppleva en helt integrerad undervisning. Vissa skulle älska det medan andra skulle hata det. En lärare tror att eleverna i klassen skulle älska det till en början men är inte säker att det skulle vara så i längden då kompiskontakten skulle bli lidande. Flera lärare menar att deras verksamheter är alldeles för isolerade och skulle må bra av att träffa andra elever.

Flera lärare menar att den anpassade grundskolans elever mår bra av att vistas i det lilla sammanhanget då det är där deras sociala arena är.

”Många av grundsärskolans elever har inte så mycket kompisar att de faktiskt kan ha glädje av att gå i en liten klass även om de är väldigt olika vet de att de är i en klass och att de hör ihop det är deras kompisar den biten tror jag är jätte viktig de har inte så mycket kompisar att gå hem till hemma så skolan blir deras stora delar av deras kompisgäng.”

(Lärare H)

En lärare menar att det är något hon sett hänger kvar in i vuxenlivet genom kontakt med gamla elever som önskar att hitta gruppboenden med gemensamma ytor där de kan umgås med varandra. Läraren ser en stor risk för det sociala utbytet för många och menar att den anpassade grundskolans elever skulle “vara ensam där i mitten av allt folk” (Lärare C)

De flesta lärare frågar sig vad som är rättvist. Ett rättvist skolsystem är att alla elever får det stöd

och hjälp de behöver. Om vissa elever får mer hjälpmedel än andra är inte orättvist utan ett sätt att få alla elever att lyckas.

Flera lärare önskar en större flexibilitet inom skolan där klasstillhörigheten är efter vilken kursplan eleven läser men att samarbetet ändå kan ske. Är en elev i den anpassade grundskolan väldigt musikalisk kan denne med fördel vara delaktig i grundskolans musikundervisning.

En lärare understryker att integration inte ska ske för att det ska se fint ut utåt. Om eleverna reagerar negativt måste vi våga backa och titta på elevernas behov. Om en elev är orolig och reagerar negativt ska det inte ses som ett arbetsmiljöproblem för personalen utan fokus ska vara att finna sätt att hjälpa eleven. Lärarna talar också om att vinningen med integrering ska vara för både den anpassade grundskolan för såväl grundskolan. Det är inte meningen att samarbetet ska ske för att det är nyttigt för grundskolans elever att lära sig empati genom att lära känna barn med funktionsnedsättning utan lika mycket från andra hållet. Flera lärare tror att det finns sätt att hitta vinning för de båda skolformerna. Integreringen ska inte ske för att ledning eller kommun ska visa upp något utåt utan synen ska ses utifrån elevernas behov. Lärarna är inte eniga i frågan om den anpassade grundskolan ska dela lokaler med grundskolan. Några är positiva och belyser vikten av att verksamheten är placerad nära grundskolan så en smidig integrering och delaktighet ska ske. Möjligtvis tror några lärare att elever som läser ämnen skulle klara detta men absolut inte de elever som läser ämnesområden. Risken ses att integreringen bara skulle vara på pappret men inte i praktiken.

Många lärare tror att en helt rättvis skolmiljö inte skulle gå att skapa de frågar sig vart alla lärare, elevassistenter eller pengaresurser ska komma ifrån. Men de kan ändå se ur ett drömperspektiv att det skulle finnas en vinning från båda skolsystemens håll.

En lärare talar om att alla skolans lärare måste sätta sig in i alla elevgruppers behov och förutsättningar det gäller både i det vardagliga arbetet med också att obligatoriska kurser på till exempel på planeringsdagar. Kunskapen behöver finnas i hela ledet ända upp i ledningen. Utifrån elevernas behov ska pengar ges, vissa elever kostar mer men behöver också mer. Även om den anpassade grundskolan har större personaltäthet så kan även skolgården behöva anpassas efter dessa elever.

6.4 Teoretisk analys av resultatet

Här analyserar vi resultatet utifrån ekologisk systemteori och det sociokulturella perspektivet.

6.4.1 Teoretisk analys utifrån ekologisk systemteori

I systemteorin är inte fokuset att titta på olika delar som bildar en helhet utan fokuset är att se på hur delarna samspelar och påverkas av varandra och av omgivningen, först då vi kan förstå hur systemet fungerar. Ett system har ofta olika mål som är viktigt att känna till för att kunna analysera systemet (Nilholm, 2021). Flera informanter pratar om vikten av att sitta tillsammans och diskutera i arbetslaget för att få en gemensam syn på eleverna och verksamheten. Informanterna menar att alla som arbetar tillsammans uppfattar och upplever olika situationer olika och det är därför viktigt att prata om upplevelser och hur dessa behandlas. Det handlar om allt från förhållningssätt till bemötande av enskilda elever. En informant nämner att hen blir frustrerad över att inte ha tid till att diskutera och prata med personalen om till exempel elevs delaktighet. Nilholm (2014) menar att när en gemensam syn saknas kan svårigheter uppstå för vad som behöver göras för den enskilda eleven. Vidare tar många av de intervjuade upp den anpassade grundskolan i förhållande till grundskolan. Både vad gäller den anpassade grundskolans placering på skolan i förhållande till grundskolan och samarbetet mellan dem. De intervjuade efterfrågar ett större samarbete och ett värdegrundsarbete mellan den anpassade grundskolan och grundskolan. Vi menar att de olika systemen behöver samarbeta för att skapa en förståelse för varandra. De intervjuade menar att synen på samarbetet behöver vara ömsesidigt från båda håll.

6.4.2 Teoretisk analys utifrån sociokulturellt perspektiv

Vygotskij ansåg att människor föds som sociala varelser som redan från födseln skapar sociala konstruktioner med sin omgivning. Vygotskij myntade begreppet den närmaste utvecklingszonen. Det är i den zon barnet befinner sig när det är självständigt. För att ta sig till nästa nivå behöver barnet stöttning och samspel med en vuxen eller jämnårigt barn. De flesta

av våra intervjuade lärare anser inte att vi ska övergå till ett helt inkluderat skolsystem där alla barn går tillsammans oavsett anpassad grundskola eller grundskola. Däremot efterfrågar många lärare att elever som har behov kan gå på vissa lektioner tillsammans med grundskolan. Till exempel kan ett barn i den anpassade grundskolan ha musik tillsammans med grundskolans elever. Det bästa är att elever som utvecklingsmässigt i kommunikation och tanke lär sig tillsammans (Jensen, 2016; Jacobsson & Nilsson, 2019). De intervjuade lärarna i den anpassade grundskolan menar att den anpassade grundskolan är viktig för barn med intellektuell funktionsnedsättning då de menar att miljön är uppbyggd så att bästa möjliga utveckling kan ske.

7 Diskussion

Detta avsnitt inleds med en *resultatdiskussion*. Efter detta följer en *metoddiskussion* och därefter en *avslutande reflektion* samt våra tankar på *fortsatt forskning*.

7.1 Resultatdiskussion

Här diskuteras studiens resultat utifrån den forskning som beskrivs i tidigare forskning och bakgrund. Resultatdiskussionen är indelad i tre huvudrubriker: *Lärares syn på undervisning*, *lärares syn på elevers delaktighet* och *lärares syn på en gemensam skola*

7.1.1 Lärares syn på undervisning

En av de intervjuade nämner den proximala utvecklingszonen som begrepp. Flera av de intervjuade berör begreppet men med andra ord så som till exempel att hitta rätt nivå på undervisningen för eleven, utgå från varje elevs befintliga nivå och ta till vara på elevens intressen. Vi kan se att våra intervjuade ser delaktighet ur ett Vygotskij och sociokulturellt perspektiv där eleverna lär i samspel med andra elever och personal (Nilholm, 2021 & Säljö, 2000).

Något som genomsyrar nästan alla intervjuer är att lärarna talar om att undervisningen ska vara glädjefylld, fylld av sinnesupplevelser, välplanerad och att läraren behöver vara engagerad och utgå från att se vad eleven behöver och befinner sig. Detta kan kopplas till det som Runström Nilsson (2019) menar att förutsättningar för en god undervisning är att skolan tillåter olikheter och att det finns en dialog mellan de olika yrkesgrupperna i skolan och med eleverna för att hitta alla elevers individuella behov. Flera av de intervjuade lärarna efterfrågar ett större värdegrundsarbete och ett gemensamt arbete mellan såväl ledning som pedagoger. Flera nämner också bland annat att vissa elever behöver mer för att få lika mycket. Lärarna säger precis som Haug (1998) att rättvist inte betyder lika för alla. En lärare menar att skolans invanda strukturer behöver göras om för att inkludering ska bli möjlig. Flera lärare menar att det är en drömbild att alla elever skulle få gå tillsammans i en enda gemensam skola, alltså den anpassade grundskolan tillsammans med grundskolan, men att det inte skulle vara genomförbart. Detta på grund av flera olika saker. Några av de saker som lärarna nämner som svårigheter är bland annat skolans lokaler, grupprum, klassrum och så vidare men hävdar att det skulle finnas en vinning i att utbyta erfarenheter och ta del av varandras undervisning. Alltså skulle grundskolan ha stor nytta av den anpassade grundskolans undervisningsmetoder såsom till exempel bildstöd och fler anpassningar. Fler svårigheter som lärarna menar skulle vara att vissa elever kanske låter för mycket och på så vis skulle störa andra elever, flera av eleverna i den anpassade grundskolan behöver ha lugn och ro och störs av ljud vilket också skulle vara en svårighet i att befinna sig i en större grupp med grundskolans elever. Östlund (2012) menar att den grupp av elever som idag räknas under gruppen som läser ämnesområden har historiskt varit åtskilda från övrig skolverksamhet och jämnåldriga barn. Författaren har sett att lokalmässigt är verksamheten ofta placerad så att naturliga kontaktytor är begränsade. Szönyi och Söderqvist (2021) beskriver att skolans miljö inte bara materiellt behöver vara anpassad utan skolan måste också skapa arenor där eleverna spontant kan mötas. Det ska finnas tydliga regler och förhållningssätt och vuxna i närheten som guidar och stöttar.

Flera lärare pratar om en vinning i att träffa och informera grundskolans elever om den anpassade grundskolan. Genom att låta grundskolans elever ställa frågor de har om den anpassade grundskolan så kan ett förebyggande arbete mot mobbing, blickar och kommentarer infinna sig, ett värdegrundsarbete. Detta är något som ett par av lärarna säger sig jobba med och flera lärare säger att de saknar men ser en vinning i att arbeta med. Lärarna menar att de vill få

bort rädslan de ser hos grundskolans elever så att de vågar närma sig den anpassade grundskolans elever. Florian och Black – Hawkins (2011) menar att det finns en samsyn kring att inkluderande utbildning är en process som ska minska utanförskapet från samhället och skolan. En lärare pratar om att hen uppskattar när grundskolan bjuder in till gemensamma aktiviteter och utgår ifrån elevernas behov av specialanpassning. En annan lärare menar att de på hens skola kommit en bit i ett gemensamt arbete med grundskolan men att detta arbete inte är självklart, det ligger hårt arbete bakom. Så som Hunt (2002) menar för att göra förändring i skolans och göra inkluderande undervisning möjlig krävs stora förändringar i undervisningen, dess planering och arbetslagets arbete. Det krävs mycket pengar, tid och engagemang för att de traditionella mönster som finns ska förändras.

Söderman (2019) och Östlund (2012) talar om att elever med flerfunktionsnedsättning behöver mycket stöd från vårdare och anhöriga i mycket som händer i deras vardag. Östlund (2012) menar att skolformen fått kritik för att skoldagen innehåller för mycket vårdsituationer men författaren menar inte ska ställas mot varandra utan ses som en förutsättning för varandra. Jones (2005) menar att det ofta finns en skillnad mellan vårdnadshavare och professionellas förhållningssätt till elever i tidig utvecklingsnivå. Författaren menar att de båda sidorna behöver bli bättre på att lyssna på varandra och få förståelse för varandras syn. De intervjuade lärarna talar om samarbetet med föräldrarna och vikten av ett bra samarbete för att kunna hitta vägar att nå eleverna.

Flera lärare menar att en del personal som jobbar med elever i den anpassade grundskolan tycker lite synd om dessa barn och på så vis är för försiktiga. De menar att dessa barn också behöver utsättas för nya situationer och miljöer liksom alla andra barn. En lärare säger att dessa barn också måste få skrapa knäna och en annan att dessa barn inte ska placeras i “glasskålar”.

Florian och Black – Hawkins (2011) skriver att lärare som undervisar elever där särskilda behov finns kan bli problematiskt då de flesta lärare saknar utbildning i specialundervisning. Lärare pratar bland annat om vikten att jobba med goda relationer i klassrummet såväl mellan personal som elev men också mellan eleverna. En annan lärare menar att det spelar stor roll vem som jobbar med eleven då all personal agerar olika. Hen menar att personalens okunskap kan göra att elevens kunskapsinhämtning blir lidande.

7.1.2 Lärares syn på elevers delaktighet

Några av de intervjuade menar att delaktighet för dem handlar om att eleverna själva är med och påverkar sin skoldag genom att rösta, utvärdera och tycka till om vad som ska göras. Vi ser att svaren varierar lite beroende på hur eleverna kommunicerar. Alltså de lärare som har elever med ett talat språk anger att eleverna är delaktiga genom att säga vad de vill göra och kan berätta eller sätta ord på sina kunskaper samt att de jobbar med demokrati. De lärare som har barn i klassen med ett icke talat språk och ett begränsat kroppsspråk pratar mer om att vara en lyhörd lärare, tolka signaler, kroppsspråk och mimik. Något som stärks av Shier (2021) som just menar att eleverna behöver ha personal som är lyhörda för deras kommunikation men även ger förutsättning att kommunikation kan ske. Eleverna ska känna att det är värt att lägga energi på att förmedla sig. De intervjuade talar om valsituationer som deras elever ställs mot. Val som ligger nära individen kan bland annat vara att välja ordningsföljd på uppgifter eller vilka grönsaker som önskas till maten i matsalen. Östlund (2012) tar upp just denna typ av valsituationer och anser att elevernas val bör bli större även för elever som läser ämnesområden. De eleverna ska få göra val som påverkar deras skoldag till större del än idag. Nilholm och Göransson (2014) menar att delaktighet anses vara nära förknippat med engagemang. Författaren hävdar att elever som känner engagemang i skolarbetet anses ha större möjligheter att utveckla kunskaper inom det aktuella ämnet.

Lärarnas tankar om delaktighet skiljer sig mycket åt. Nilholm (2014); Szönyi och Söderqvist Dunkers (2018) talar om vikten av att skolan hittar en gemensam syn vad som innebär med delaktighet. Då delaktighet sker precis som Vygotskij menar i samspel med andra då gäller det att skolan arbetar åt samma håll för att gynna elevernas utveckling.

En lärare säger att delaktighet ofta pratas om som att det vore samma ord som inflytande. Hen menar att delaktighet är att vara med i gruppen och för att få inflytande behöver eleven vara med. Inflytande väger lite tyngre enligt läraren då det handlar mer om att vara med och påverka sitt deltagande medan delaktighet bara är att vara en del av gruppen. En annan lärare pratar om demokrati medan några pratar om att delaktighet är att vara en del av skolan, att ha en plats bland alla elever. En lärare nämner vikten av att vara sig egen busschaufför där medpassagerarna är personerna som stöttar upp eleven runt om till exempel elevassistenter, lärare och så vidare. Flera av lärarna nämner vikten av att vara lyhörd och tolka elevernas olika signaler. De menar att desto

svårare det är att tolka elevens signaler desto mindre förmåga har eleven till kommunikation. Nilholm och Göransson (2014) skriver om vikten av att eleverna kommer till tals för att utvärdera om en verksamhet är inkluderande. Det kan göras genom intervjuer eller enkäter med eleverna och sedan varva det med observationer. Vad vi har uppfattat av de intervjuade är det inte så enkelt för att få elevernas åsikter. Deras arbetssituationer handlar till stor del av tolkningar, genom samarbete i arbetsgruppen och av föräldrars uppfattning kan de få fram vad de tror att eleverna vill men kan aldrig veta med säkerhet. Ofta kan tolkningarna skilja sig åt. Lärare talar om vikten av att släppa prestigen, att inte ta illa upp om någon annan tolkat annorlunda än dig själv. Nilholm och Göransson (2014) skriver att när en gemensam förståelse för begreppet delaktighet saknas kan det uppstå svårigheter med att veta vad som behöver göras i skolans miljö och för den enskilda individen. Vidare skriver författaren att begreppsdefinitionen är i ständig utveckling och föremål för debatt. Flera lärare hävdar att för att få en gemensam syn behöver alla elever olika mycket resurser, som en av lärarna beskriver att vissa elever behöver få mer för att få lika mycket. De menar att rättvist inte alltid betyder lika mycket för alla. Även om en stor del av skolans budget läggs på den anpassade grundskolans personaltäthet så behöver även skolans övriga miljö anpassas efter elevernas behov, såsom till exempel en anpassad skolgård.

Något som kommit upp under intervjuerna är elevers påverkan av den miljö de befinner sig i. Lärarna beskriver att deras elever har ett stort behov av en lugn och strukturerad miljö vilket många inte tror kan finnas om det blir en hopslagning med grundskolan. Szönyi och Söderqvist Dunkers (2018) menar att om en elev upplevs oengagerad behöver det inte vara av ointresse för uppgiften utan kan finnas en negativ påverkan från miljön. Detta kan direkt kopplas till Bronfenbrenners teori hur miljön påverkar elevens utveckling (Bronfenbrenner, 1979).

7.1.3 Lärares syn på en gemensam skola

Ett antal av lärarna hävdar att deras elever inte skulle få någon vinning alls av att gå tillsammans med grundskolans elever, varken socialt eller kunskapsmässigt. Vissa säger att deras elever skulle tycka det var kul med nya kompisar och att leka med grundskolans elever medan andra elever skulle bli oroliga och störda av en högre ljudnivå och en större grupp elever. Många av lärarna önskar ett utbyte och ett samarbete med grundskolan som de idag upplever vara nästintill obefintligt. Ett par lärare säger att ett förslag skulle vara att den anpassade grundskolans

elever skulle kunna gå in till grundskolan och vara med på vissa lektioner som musik eller idrott. Göransson (2021) menar att det finns en mängd internationell forskning som visar att elever ofta presterar bättre om de fått gå inkluderade i reguljära klasser men resultaten när det kommer till elevernas sociala tillhörighet är mer tvetydig. I Skollagen (SFS, 2010:800,10 kap. 2§) står det att utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap samt ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Även i läroplanerna för grundsärskolan (den anpassade grundskolan) och grundskolan (Skolverket, 2022) står att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Även i Barnkonventionen (UNICEF, 2020) står det att barn med funktionshinder har rätt till fullständigt liv och aktivt kunna delta i samhället.

Lärarna uttrycker oro för att elever skulle kunna hamna utanför klassrummet, i korridoren för att få sin undervisning där. Även om undervisningen skulle anpassas för alla elever så skulle någon elev alltid bli lidande på någon annans bekostnad. Enligt Haug (1998) behöver undervisningen inte se lika ut för alla utan spannet med chans av individanpassning är stort, det viktiga är att hitta en optimal lösning för alla elever. Mitchell (2021) ser också att behovet ska ses utifrån elevens perspektiv vad som ger bäst livskvalité.

Några lärare tar upp placeringen av den anpassade grundskolan i förhållande till grundskolans lokaler och byggnader. Här skiljer sig tankarna åt bland lärarna, de lärare som säger att den anpassade grundskolans lokaler bör placeras närmare grundskolans lokaler har ett visst samarbete mellan de olika skolformerna. De lärare som inte kommenterar lokalernas placering eller uttrycker att det är bättre för arbetsron, de menar att det finns ett avstånd mellan skolformerna samt tycker att ett samarbete vore bra.

Vad som är bäst för eleverna som grupp är svårt att avgöra enligt Nilholm och Göransson (2014) är det meningslöst att ställa sig frågan om inkludering är bra det är bättre att fråga sig om ett arbetssätt är inkluderande. Det är inte bara att föra ihop två verksamheter då ett arbetssätt som fungerar på ett ställe inte behöver fungera på ett annat, det kan till och med ge motsatt effekt.

Räty m.fl. (2016) hävdar just att det finns en motsättning hur det ses på inkluderande undervisning något som blir tydligt efter intervjuerna. Generellt tror inte de intervjuade att det är möjligt att skapa en helt inkluderad undervisning.

7.2 Metoddiskussion

Studiens syfte var att ta del av de intervjuades erfarenheter, upplevelser och tankar kring det aktuella forskningsområdet. En kvalitativ forskningsansats var därför mest relevant för genomförandet av denna studie. Bryman (2016) menar att kvalitativa studier eller kvalitativa forskare påverkas mer av ett så kallat tolkningssynsätt och vill uppfatta den sociala verkligheten och det som händer i den. Genom att genomföra en kvalitativ intervju så menar vi att vi kommer åt informanternas åsikter på en djupare nivå.

Vi upplever att vi sett nyanser i intervjuerna som påminner om varandra även om informanterna valt olika ord i sina formuleringar. Vår strävan var att ta del av informanternas tankar. Vår tanke var att genomföra tio intervjuer när vi sedan gick igenom materialet ansåg vi oss uppnått en mättnad för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar.

I den här studien kan tillförlitligheten ifrågasättas på grund av det låga deltagarantalet. Vi är medvetna om att tio intervjuer är ett lågt deltagarantal men på grund av studiens storlek och den mättnad som vi fick anser vi oss fått tillräckligt med material. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att kvalitativa studier har en ambition att få en djupare insikt om ett fenomen. Författarna nämner intensiv design som innebär att data samlas in från ett mindre antal källor till exempel genom observationer eller intervjuer.

I genomförandet av intervjuerna så höll vi oss till den intervjuguide vi utformat. I flera av intervjuerna upplevde vi att det var svårt att ställa följdfrågor utan att leda in de intervjuade på tankar som inte var deras egna. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att vid semistrukturerade intervjuer innehåller intervjuguiden en lista med olika frågeområden eller teman som ska beröras under intervjun. Detta kan utvecklas eller ställas i vilken ordning som helst beroende på hur intervjun utvecklas.

Vi fick en fördjupad kunskap av resultatet med stöd av våra teoretiska utgångspunkter. Några av våra intervjuade tog själva upp Vygotskijs grundtankar. Under intervjuerna kunde vi uppfatta att båda våra teoretiska utgångspunkter blev synliga vilket gav oss stöd i att våra teoretiska utgångspunkter går att förankra i vårt resultat.

7.3 Avslutande reflektion

En av de saker som förvånade oss mycket under genomförandet av den här studien var de olika svar som vi fick från informanterna när vi frågar om delaktighet. Några lärare pratar om demokrati, en annan om att vara delaktig på lektioner och i gruppen och andra om att få sin röst hörd och om engagemang. Vi kan se att det är som Nilholm (2014) och Szönyi och Söderqvist Dunkers (2018) säger att begreppet delaktighet saknar tydlig och definierad innebörd och att skolan behöver hitta en gemensam syn på begreppet. Vi uppfattar att lärare har många tankar om begreppet och vill diskutera detta. En diskussion inom arbetsgruppen finns på vissa skolor men dessa diskussioner skulle behöva få mer utrymme för att utveckla arbetsplatsernas gemensamma tankar för att kunna utveckla elevernas delaktighet.

Generellt framkommer en tydlig bild över skolornas stora behov att arbeta mer med sitt värdegrundsarbete. De lärare som vi upplever har ett fungerande samarbete med grundskolan säger att det finns ett hårt arbete att komma dit de är idag. Bland de lärare som är ifrågasättande till samarbetet mellan skolformerna syns tydligt att de upplever att deras elever inte blir respekterade av grundskolans elever. Vi tror att skolan är fel ute om de bara hittar gemensamma aktiviteter mellan skolformerna. Första steget är att jobba mot att lära eleverna att andra personers svagheter inte är något att lägga fokuset på utan i stället hitta starka sidor. Då kommer eleverna hitta likheter mellan varandra och hitta varandra i det.

Även om Sverige i internationell forskning ses som att vi inte kommit långt i vår integrering så anser vi att Sverige inte är redo för ett helt integrerat skolsystem. Haug (2017) menar att det finns skillnader mellan länder och anser att alla måste hitta sin tolkning av inkludering. Nakken och Pijl (2002) menar att många länder inte väntar in forskningen innan de förändrar skolsystemet för att sedan inte vara villiga att ändra tillbaka.

Vad vi anser är första steget att arbeta med skolans värdegrund, något som bekräftas av våra intervjuade lärare. Vi får inte glömma att elever med intellektuell funktionsnedsättning historiskt bara funnits i det svenska skolsystemet sedan 1940-talet och sedan under samma kompromisser som andra elever sedan 1980-talet (Ineland m.fl., 2019). Även om vi aldrig skulle nå ett helt integrerat skolsystem kommer vi förhoppningsvis skapa ett större samarbete eller acceptans i skolan, det kommer speglas av i samhället när dagens elever växer upp.

Vi har under vår forskning fått insikten att en samarbetad personalgrupp tillsammans med en god föräldrakontakt är en förutsättning för att eleverna ska bli delaktiga i vardagen. För att kunna tolka eller ta reda på elevernas åsikter måste vi känna eleverna det är inget som en enskild lärare kan göra utan då behövs ett samarbete inom elevens mikrosystem. För att eleverna skall kunna bli delaktig i hela samhället krävs också att exponivån samverkar.

Vi kan se ett klart samband mellan elevens förmåga att kommunicera och hur stora beslut de tar för att påverka sitt liv och skolgång. Eftersom många elever i den anpassade grundskolan behöver bli tolkade i sin kommunikation kommer det alltid att finnas stora begränsningar att elevernas alla åsikter kommer fram. Däremot ser vi stor vikt i att fokusera på elevernas möjligheter och inte begränsningar för att öka deras upplevelsevärld. Eleverna behöver bli erbjudna så många val och situationer som möjligt så att de har en chans att veta vad världen runt om kan erbjuda och själva kunna ta de stora valen i livet.

7.4 Förslag på vidare forskning

Vi har under vår studie hört lärare inom den anpassade grundskolans syn på samarbetet med grundskolan. Vi upplever att det finns en önskan att samarbetet ska utökas från den anpassade grundskolans sida. I vidare forskning skulle det vara spännande att höra grundskolans lärares syn på detta. Genom att göra en liknande studie med utgångspunkt från grundskolans syn på samarbetet skulle vi då få svar på varför samarbetet idag inte är större samt hur det eventuellt skulle kunna utökas.

Vi upplever att det finns begränsat med forskning runt delaktighet och elever som saknar ett talat språk och har begränsat kroppsspråk. Det skulle vara spännande att göra en studie med fördjupning inom detta område.

Referenslista

- Ahlberg, A. (2017). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - Att bygga broar*. Liber.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of Human Development. Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl.). Liber.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design – Choosing among five approaches*. SAGE Publications, Inc.
- Florian, L., & Black - Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813-828.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Skolverket
- Haug, P. (2017) Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian journal of disability research*, 19(3), 206-217 <http://dx.doi.org/10.1080/15017419.2016.1224778>
- Hunt, P., Soto, G., Maier, J., Müller, E., & Goetz, L. (2002) Collaborative teaming to support students with augmentative and alternative communication needs in general education classrooms. *Augmentative and alternative communication*, 18 (1), 20-35
<https://doi.org/10.1080/aac.18.1.20.35>
- Garrels, V., & Arvidsson, P., (2019) Promoting self-determination for students with intellectual disability: A Vygotskian perspective. *Learning, culture and social interaction*, 22, 100241. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2018.05.006>
- Gaumer Erickson, A S, Noonan, P M, Zheng, C, & Brussow J A., (2014) The relationship between self-determination and academic achievement for adolescents with intellectual disabilities. *Research in developmental disabilities*, 36, 45-54.
- Göransson, K., & Nilholm, C. (2019). Om smygrepresentativitet i pedagogiska avhandlingar. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4(2), 136-142.
- Göransson, K. (2021). (red.) *Utbildning och undervisning i särskolan: forskningsinsikter möter lärar- och eleverfarenheter*. Natur & Kultur.

- Ineland, J., Molin, M., & Sauer, L. (2019). *Intellektuell funktionsnedsättning, samhälle och välfärd*. Gleerups.
- Jakobsson, A. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 17 (3-4), 152-170.
- Jakobsson, I-L., & Nilsson, I. (2019). *Specialpedagogik och funktionsvariationer-Att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i utvecklande lärmiljö*. Natur och kultur
- Jacobsson, K., & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande – för utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur.
- Jensen, M. (2016) *Lärande och lärande teorier- om det intentionella människan*. Studentlitteratur.
- Jones, P. (2005). Teachers views of their pupils with profound and multiple learning difficulties. *European journal of special needs education*, 20(4), 375-385.
<https://doi.org/10.1080/08856250500274195>
- Kittelsaa, Anna M. (2014). Self-presentations and intellectual disability. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 16(1), 29-44. <http://dx.doi.org/10.1080/15017419.2012.761159>
- Lani, F., & Black - Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813-828.
- Mahmoud Al-Zoubii, S., & Sultan Bani Abdel Rahman, M. (2017) Social Empowerment of Individuals with Intellectual Disabilities. *Online Submission 3 (2017): 3*.
- Nakken, H., & Pijl, S J. (2002). Getting along with classmates in regular schools: a review of the effects of integration on the development of social relationships. *International journal of inclusive education*, 6 (1), 47-61.

- Mitchell, D. (2021). *Inkludering i skolan*. Natur och kultur.
- Nilholm, C. (2014). *Barn och elever i svårigheter - en pedagogisk utmaning*. Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2021). *Teori i examensarbetet – en vägledning för lärarstudenter*. Studentlitteratur.
- Nilholm, C., & Göransson, K. (2014). *Inkluderande undervisning- vad kan man lära sig av forskningen?* Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Runström Nilsson, P. (2019). *Pedagogisk utredning och kartläggning- Att analysera och bedöma elevers behov och särskilt stöd*. Gleerups.
- Räty, L., Kontu, E. K., & Pirttimaa, R. (2016). Teaching Children with Intellectual Disabilities: Analysis of Research-Based Recommendations. *Journal of Education and Learning*, 5 (2), 318- 336. <http://dx.doi.org/10.5539/jel.v5n2p318>
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations - A new model for enhancing children's participation in decision making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society*, 15(2001),107-117.
- SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolverket (2019). *Grundsärskolan är till för ditt barn*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=6364>
- Läroplan för grundskolan (2022). <https://www.skolverket.se/undervisning/grundsarskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundsarskolan/laroplan-for-grundsarskolan>
- Szönyi, K., & Söderqvist Dunkers, T. (2018). *Delaktighet- ett arbetssätt i skolan*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Szönyi, K., & Söderqvist Dunkers, T. (2013). *Delaktighet i teori och praktik för elever med funktionsnedsättning*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken - ett sociokulturellt perspektiv*. Prisma.

Söderman, L. (Red.). (2019). *Omsorgsboken – möjligheter och svårigheter vid intellektuell funktionsnedsättning*. Liber.

Svenska Unescorådet (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*.

UNICEF Sverige. (2018). Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.

<https://beta.unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsed*. Vetenskapsrådet.

Wåger, J. & Östlund, D. (2021). *Hållbart och meningsfullt lärande*. Studentlitteratur AB.

Östlund, D. (2012). *Deltagandets kontextuella villkor – Fem tröningsskoleklassers pedagogiska praktik*. Malmö Studies in Educational Sciences, 67. Malmö högskola.

Bilagor

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi heter Åsa Hellberg och Josefin Hjerpe. Vi skriver under våren 2023 vårt examensarbete på speciallärarprogrammet på Mälardalens universitet med inriktning intellektuell funktionsnedsättning. Vårt examensarbete är tänkt att heta Lärares uppfattningar om delaktighet i särskolan – en intervjustudie. Under vårt arbete med uppsatsen kommer vi göra intervjuer med lärare, specialpedagoger och speciallärare som arbetar i särskolan/anpassade grundskolan. Syftet med studien är att belysa lärares uppfattningar om elevers delaktighet i undervisningen.

Du har blivit tillfrågad för att du har erfarenhet av att arbeta med elever i särskolan. I det här informationsbrevet får du information om studien och om intervjun som du ska delta i. Intervjun kommer vara av öppen karaktär, vilket innebär att vi förberett ett antal frågor som är öppna till karaktären. Vi följer intervjuguiden som förberetts men ser lite vart samtalet för oss. Det innebär att du får berätta så mycket eller lite som du själv vill under intervjun och du behöver inte förbereda dig inför intervjun på något sätt. Vi önskar bara att du under intervjun kan sitta ostört.

Intervjun kommer vara ungefär 30-40 minuter. Intervjun är helt frivillig och kommer ske fysiskt eller om så önskas via zoom. Vid fysiska intervjuer kommer vi såklart komma till dig. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande och återkalla ditt samtycke utan konsekvenser. Vi kommer att spela in intervjuerna för att kunna gå tillbaka och lyssna igen på vad vi pratar om. Det är endast ljud som spelas in, inga bilder kommer förekomma. Eftersom vi kommer spela in intervjuerna så innebär det att de kommer förbli anonyma.

Alla uppgifter som vi tar del av kommer att behandlas så att inga obehöriga kan komma åt materialet.

Uppgifterna kommer att bevaras till dess att godkänt betyg ges från Mälardalens universitet och att godkänt betyg blivit registrerat. Det kommer inte vara möjligt att identifiera att det är just du som svarat på våra frågor då materialet kommer att pseudonymiseras.

Enligt EU:s dataskyddsförordning så har du rätt till att ta del av uppgifter om som hanteras samt att du har rätt att rätta eventuella fel, radera, begränsa eller invända i behandlingen av personuppgifter.

Väljer du att delta i intervjun efter att du tagit del av den här informationen så ombeds du vid intervjun att skriva under en samtyckesblankett. Nedan följer kontaktuppgifter till oss och till vår handledare. Vi hoppas att du vill delta i vår studie. Hör gärna av dig till oss vid frågor.

Studenter:

Josefin Hjerpe

Åsa Hellberg

Handledare:

Christa Roux- Sparreskog

Med vänlig hälsning Josefin och Åsa

Bilaga 2

Intervjuguide: Lärares uppfattningar om delaktighet i särskolan – en intervjustudie

1. Vill du berätta lite om din bakgrund?
  - a. Utbildning, nuvarande arbete och yrkesliv
  - b. Antal år i särskolan
2. Vad anser du vara god undervisning?
3. Hur ser du på delaktighet?
  - a. Hur jobbar er klass med delaktighet?
  - b. Finns det något uttalat arbete i skolan kring elevers delaktighet?
4. Ser du några utmaningar i arbetet med elevers delaktighet?
5. Kan du ge exempel på hur du ser att dina elever är delaktiga?
6. Hur tror du att en skola där alla elever oavsett funktionsnedsättning eller inte gick tillsammans skulle se ut?
  - a. Om alla elever skulle få det stöd de är i behov av och undervisningen skulle individanpassas.
Alla elever skulle gå i samma klass? Skulle undervisningen då bli rättvis?
  - b. Vad tror du dina elever skulle tycka om en sådan skola?
7. Finns det något annat du vill tillägga som vi inte pratat om i intervjun?
8. Kan vi kontakta dig vid eventuella fler frågor?

Bilaga 3

Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i studien:

Lärares uppfattningar om delaktighet i särskolan – en intervjustudie

Jag har skriftligt mottagit information om studien och samtycker till att delat. Jag är informerad om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag när som helst kan avbryta mitt deltagande utan att lämna uppgifter om varför jag väljer att avbryta. Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och att jag godkänner hanteringen av personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och gällande den information jag mottagit.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Kontaktuppgifter

Studenter:

Josefin Hjerpe

Åsa Hellberg

Handledare:

Christa Roux- Sparreskog

Bilaga 4

Tabell 1, översikt över lärarna

Nedan följer en tabell med information om informanterna. Vidare kommer de intervjuade kallas lärare A, lärare B och så vidare eller kallas lärare eller de intervjuade.

Intervjuperson	Utbildning	Verksamma år i den anpassade grundskolan	Verksamma år som lärare
Lärare A	Förskollärare, specialpedagog	5	30
Lärare B	Lärare i idrott och engelska. Specialpedagog	36	36
Lärare C	Förskollärare. Speciallärare	48	48
Lärare D	Lärare.	12	12
Lärare E	Musiklärare. Speciallärare	11	11
Lärare F	Idrottslärare. Speciallärare	8	8
Lärare G	Fritidspedagog. Specialpedagog	23	27
Lärare H	Socialpedagog. Specialpedagog	40	40
Lärare I	Gymnasielärare	7	7
Lärare J	Förskollärare. Speciallärare	5	17